

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PETI ODDELEK

ZADEVA Y. proti SLOVENIJI

(pritožba št. 41107/10)

SODBA

STRASBOURG

28. maj 2015

Ta sodba bo postala dokončna v okoliščinah, navedenih v drugem odstavku 44. člena konvencije. Mogoči so uredniški popravki.

V zadevi Y. proti Sloveniji

Evropsko sodišče za človekove pravice (peti oddelek) kot senat v sestavi:

Mark Villiger, *predsednik*,

Angelika Nußberger,

Boštjan M. Zupančič,

Ganna Yudkivska,

André Potocki,

Helena Jäderblom,

Aleš Pejchal, *sodniki*,

in Claudia Westerdiek, sodna tajnica oddelka,

po razpravi, zaprti za javnost, ki je bila 31. marca 2015,

izreka to sodbo, sprejeto navedenega dne:

POSTOPEK

1. Zadeva se je začela s pritožbo (št. 41107/10) proti Republiki Sloveniji, ki jo je po 34. členu Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (v nadaljnjem besedilu: konvencija) pri Sodišču 17. julija 2010 vložila slovenska državljanka Y. (v nadaljnjem besedilu: pritožnica). Predsednik oddelka je ugodil prošnji pritožnice, da se njeno ime ne razkrije javnosti (četrti odstavek 47. člena Poslovnika Sodišča).

2. Pritožnico je zastopal J. Ahlin, odvetnik iz Ljubljane. Slovensko vlado (v nadaljnjem besedilu: vlada) je zastopala B. Jovin Hrastnik, državna pravobranilka.

3. Pritožnica je navedla, da je kazenski postopek v zvezi s spolnimi napadi nanjo potekal nerazumno dolgo, da je bil pristranski in da je bila med njim izpostavljena več travmatičnim izkušnjam, ki so posegle v njeno osebno integriteto.

4. Vlada je bila o pritožbi obveščena 20. februarja 2012.

DEJSTVA**I. OKOLIŠČINE ZADEVE****A. Ozadje**

5. Pritožnica je bila rojena v Ukrajini leta 1987 ter je v Slovenijo prišla leta 2000 s sestro in materjo, ki se je poročila s Slovencem.

6. Med julijem in decembrom 2001, v starosti 14 let, je domnevno doživela več zaporednih spolnih napadov družinskega prijatelja X, takrat

starega 55 let, ki je s svojo ženo pogosto skrbel zanjo in ji pomagal pri pripravah na lepota tekmovanja.

7. Julija 2002 je pritožnica svoji materi povedala o domnevnih spolnih napadih X, vendar o njih ni bila pripravljena govoriti z nobeno drugo osebo.

8. 15. julija 2002 je duhovnik dal izjavo mariborski policiji, v kateri je navedel, da mu je pritožničina mati povedala o svoji zaskrbljenosti, da je X posilil pritožnico.

B. Policijska preiskava

9. 16. julija 2002 je pritožničina mati vložila kazensko ovadbo proti X, v kateri je navedla, da je X ob več priložnostih silil pritožnico v spolne odnose z njim.

10. 17. julija 2002 je pritožnico zaslišala mariborska policija, ki ji je pritožnica opisala, kako jo je X silil v različna spolna dejanja. Glede časovnega okvira napadov je pritožnica navedla, da jo je X prvič poskusil poljubiti še pred julijem 2001, ko je začela nastopati kot manekenka na modnih revijah. V nadaljevanju je naštel več primerov spolnih napadov X proti njej. Ob eni priložnosti je X legel nanjo, medtem ko je spala v njegovi hiši, in poskušal imeti spolni odnos z njo, pri čemer ji je z eno roko razširil nogi in z drugo roko pokrival usta, da ne bi kričala, pri tem pa ga je zmotil njegov mlajši sin, ki je prihajal po stopnicah. Drugič, ko sta bila v bazenu, jo je otipaval v vodi. Spet ob drugi priložnosti je X pritožnico domnevno odpeljal v zapuščeno delavnico, ki je bila last njegove družine, in z njo oralno občeval. Po pripovedi pritožnice jo je X poleg tega vsaj trikrat prisilil v oralni seks z njim, in sicer enkrat na njegovem domu, drugič v garaži njegovega podjetja in tretjič v njegovem kombiju, ki ga je parkiral v gozdu blizu mesta. Ob tej zadnji priložnosti naj bi pritožnica hotela zbežati, vendar se je zaradi nepoznavanja okolice vrnila k vozilu. Pritožnica je trdila, da je X večkrat hotel imeti spolni odnos z njo, pri čemer ni bila prepričana, ali mu je uspelo prodreti vanjo. Poleg tega je še navedla, da se je poskušala braniti s kričanjem in odrivanjem X stran, vendar brez uspeha.

11. Pritožnico je pregledal tudi izvedenec ginekološke stroke, ki je ugotovil, da je bila njena deviška kožica nedotaknjena. Poleg tega je policija julija in avgusta 2002 zaslišala X, ki je zanikal spolne odnose s pritožnico, in tri druge priče.

12. Pritožničina mati se je po več neuspešnih poskusih, da bi pridobila konkretne informacije policije v zvezi s potekom preiskave, pritožila na Okrožno državno tožilstvo v Mariboru.

13. 27. junija 2003 je Okrožno državno tožilstvo naslovilo pismo na policijo v Mariboru in jo pozvalo, da mu nemudoma pošlje kazensko ovadbo, ki je bila vložena zoper X.

14. 18. avgusta 2003 je policija Okrožnemu državnemu tožilstvu poslala poročilo, v katerem je navedla, da pritožnica ni dala podrobnega opisa v

zvezi s svojimi navedbami in da ni navedla lokacij, kjer naj bi se zgodila domnevna posilstva. Policija je pripomnila, da je pritožnica dajala vtis, kot da je pod hudim psihološkim pritiskom in da se boji odziva svoje matere. Na koncu je poudarila, da njenih navedb o posilstvu ni bilo mogoče potrditi in hkrati tudi ne ugotoviti razlogov za njeno hudo čustveno stisko.

C. Sodna preiskava

15. 28. avgusta 2003 je državno tožilstvo vložilo zahtevo za sodno preiskavo zoper X zaradi obtožb spolnega napada na mladoletnico, mlajšo od 15 let. V zahtevi je bilo navedeno, da je X silil pritožnico v oralni seks in imel spolne odnose z njo vsaj trikrat kljub njenemu nasprotovanju in poskusom upiranja.

16. 7. januarja 2005 je X dobil vabilo na zaslišanje pred preiskovalnim sodnikom Okrožnega sodišča v Mariboru. Zavrnil je dati ustno izjavo. 10. marca 2005 je X s svojim pravnim zastopnikom dal pisno izjavo, v kateri je zanikal obtožbe. Hkrati je predložil zdravniško poročilo, da je njegova leva roka onesposobljena od rojstva.

17. 26. maja 2005 je preiskovalni sodnik izdal sklep o začetku kazenske preiskave proti X. Njegovo pritožbo zoper omenjeni sklep je predobravnavni senat Okrožnega sodišča v Mariboru zavrnil.

18. 17. oktobra 2005 je bila pritožnica zaslišana kot priča pred Okrožnim sodiščem v Ljubljani, ki je bilo zaprošeno, da opravi zaslihanje, ker je pritožnica prebivala na tem območju. Zaslihanje se je nadaljevalo 8. novembra 2005. X in njegov pravni zastopnik o tem zaslišanju nista bila obveščena. Pritožnica je podrobno pričala o tem, kdaj, kje in kako so se zgodila domnevna kazniva dejanja. Najprej je opisala napad, ki se je zgodil v hiši X, medtem ko je tam spala, in ponovila, da je X-a pri početju zmotil njegov sin. Po izjavi pritožnice je do drugega napada prišlo, ko je X, namesto da bi jo odpeljal domov, parkiral avtomobil v gozdu in jo začel na silo poljubljati. X je zatem slekel pritožnico, ji z eno roko razširil nogi in z drugo držal njeni zapestji ter ponovno poskušal imeti spolni odnos z njo, vendar do penetracije ni prišlo. Pritožnica je zatem ponovno povedala, da jo je X ob neki drugi priložnosti odpeljal v zapuščeno družinsko delavnico in z njo oralno občeval. Povedala je, da se je poskušala osvoboditi njegovega prijema, vendar je X njeni zapestji ponovno pritisnil ob tla in jo oklofotal po obrazu. Ponovno je poskušal z vaginalnim odnosom, vendar do tega ni prišlo. X ji je zabičal, naj o tem ne govori nikomur, sicer bo njo in njeno družino spravil iz Slovenije. Pritožnica je dodala, da se omenjenih treh dogodkov dobro spominja in da so se zgodili prav tako, kot jih je opisala, še več podobnih dogodkov pa se je zgodilo med julijem in decembrom 2001.

19. 13. in 20. decembra 2005 je preiskovalni sodnik Okrožnega sodišča v Mariboru zaslišal X-ovo ženo in še eno pričo.

20. 13. januarja 2006 je Okrožno sodišče v Kopru na zahtevo Okrožnega sodišča v Mariboru zaslišalo pričo D., ki je pričala o tem, da ji je pritožnica povedala o domnevnem posilstvu.

21. 14. aprila 2006 je preiskovalni sodnik zaslišal pričo H., ki je bila zaposlena v podjetju v lasti X in njegove žene. H. je pričala, da ni opazila neprimerne vedenja X do pritožnice v prostorih podjetja.

22. 16. maja 2006 je preiskovalni sodnik imenoval izvedenca ginekološke stroke B., da bi ugotovil verjetnost spolnega odnosa, v katerem naj bi bila udeležena pritožnica med julijem in decembrom 2001. Izvedenec je opravil razgovor s pritožnico, ki je zavrnila klinični pregled. Med drugim je B.-ju povedala, da navkljub poskusom X spolne penetracije dejansko ni bilo. Med razgovorom je izvedenec seznanil pritožnico z ortopedskim poročilom, v katerem je bilo navedeno, da X svoje leve roke ne bi mogel uporabiti tako, kakor je opisala ona, pri čemer je ta pripomnila, da je X-a videla dvigovati nekatera bremena. Poleg tega je B. predstavil pritožnici poročilo policije, v katerem je bilo navedeno, da ni mogla dati podrobnega opisa spolnih napadov nanjo in navesti konkretnih lokacij, ter jo vprašal, zakaj se pred X ni branila, na primer z ugrizi in praskanjem. Pritožnica je odgovorila, da se ni ali ni mogla braniti. 19. junija 2006 je izvedenec pripravil poročilo, ki je temeljilo na dokazih iz spisa, vključno z ginekološkim poročilom iz leta 2002, ki je navajalo, da je bila deviška kožica v tistem času nedotaknjena, in na razgovoru s pritožnico. Ugotovil je, da ni bilo ničesar, kar bi z gotovostjo kazalo, da je pritožnica imela spolni odnos z X v tistem obdobju. Poleg zdravniškega mnenja je izvedenec pripomnil, da so bile v pritožničinem pripovedovanju o spornih dogodkih nekatere neskladnosti. Iz poročila izhaja, da nobena od navedenih neskladnosti ni v zvezi s kakšnim medicinskim vprašanjem.

23. 20. junija 2006 je preiskovalni sodnik določil izvedenko klinične psihologije R. Ta je po razgovoru s pritožnico predložila poročilo z dne 4. julija 2006 in ga sklenila s temi besedami:

»Od 2001 Y. kaže vse znake žrtve spolne in drugih vrst zlorab (čustveni, vedenjski in fizični simptomi).

...

Poleg čustvenih posledic dekle kaže značilne vedenjske vzorce, povezane z zlorabami, ki jih je doživela, in nekatere fizične simptome (moteno spanje, more, nenadna slabost). Simptomi so navedeni v poročilu ...

Resnost posledic – zlasti fizičnih in seksualnih – je v tem trenutku težko oceniti. Vendar je mogoče predvideti kratkoročne in dolgoročne posledice. Njihova resnična razsežnost se bo nedvomno pokazala na ključnih stopnjah dekletovega življenja in v stresnih položajih.

...

Zaradi teh učinkov, ki so zelo hudi v njenem duševnem svetu ..., je zelo obrobnega pomena, ali je bila deviška kožica otroka žrtve med nasilnim vedenjem storilca pretrgana ali ne ...

Spolne vedenjske vzorce lahko ustrezno oceni samo strokovnjak klinične psihologije ...«

24. 15. septembra 2006 je Okrožno državno tožilstvo v Mariboru obtožilo X zaradi spolnega napada na otroka, mlajšega od petnajst let, po prvem in drugem odstavku 183. člena Kazenskega zakonika. Ugovor X zoper obtožnico je izvenobravnavni senat Okrožnega sodišča v Mariboru zavrgel 20. oktobra 2006.

D. Sojenje

25. Okrožno sodišče v Mariboru je razpisalo obravnavo za 27. junij 2007. Toda obravnava je bila preložena na prošnjo X, temelječo na dokumentu, da je X odšel na večtedenski bolniški dopust.

26. Nato je bila obravnava razpisana za 3. oktober 2007, vendar je bila preložena na prošnjo zastopnika X. Naslednja obravnava je bila razpisana za 12. november 2007. Toda zaradi odsotnosti člana porote je bila preložena. Zatem je X obvestil sodišče, da odhaja na poslovno potovanje, in obravnava je bila iz tega razloga bila preložena na 16. januar 2008.

27. X-a 16. januarja 2008 ni bilo na sodišče. 17. januarja 2008 je predložil zdravniško potrdilo zaradi odsotnosti.

28. 25. januarja 2008 je zakoniti zastopnik X obvestil sodišče, da mu je X preklical pooblastilo o zastopanju in da ga bo odtlej zastopal drug odvetnik, M. Sodišče od M. ni prejelo novega pooblastila, da lahko zastopa X. Ker je bil X obtožen kaznivega dejanja, za katero se zahteva obvezno zastopanje, je sodišče 28. januarja 2008 imenovalo M. za zakonitega zastopnika X.

29. 14. aprila 2008 je sodišče opravilo obravnavo, iz katere je bila javnost izključena zaradi varovanja zasebnosti in javne morale. Sodišče je zaslišalo X. Na zaslišanju je pritožničn zastopnik zahteval izločitev M., pravnega zastopnika X, ker sta se leta 2001 pritožnica in njena mati z njim posvetovali o spornih stvareh v zadevi. Poleg tega je bila pritožničina mati z njim vpletena v intimno razmerje. M. je zanikal, da bi kadar koli videl pritožnico ali njeno mater, in izjavil, da je edino, kar ve, to, da je odvetnik, v odvetniški pisarni katerega je takrat delal, zastopal odtujenega moža pritožničine matere v ločitvenem postopku. Senat je zavrgel pritožničn predlog in odločil, da ni zakonske podlage za izločitev pravnega zastopnika.

30. 14. marca 2008 je X predložil svoje pisne vloge in trdil, da na pritožnici ni mogel uporabiti fizične sile, saj je njegova leva roka resno onesposobljena že od rojstva in da je 15 cm krajša od desne. X je navedel, da si s svojo onesposobljeno roko pravzaprav ni mogel pomagati v ničemer. Poleg tega je zatrdil, da so on in njegova družina pomagali pritožnici in njeni sestri pri vključevanju v novo družbo ter pri učenju slovenščine, medtem ko se je njena mati ukvarjala z opravljanjem zasebnih dejavnosti.

Po mnenju X je bila pobudnica obtožb o spolnih napadih pritožnica mati, ki je od njega želela izsiliti denar.

31. 14. aprila 2008 je sodišče opravilo drugo obravnavo v zadevi. Državni tožilec je zaslišal X predvsem glede uporabe njegove leve roke in v tej zvezi dopustil možnost, da čeprav običajno vozi avtomobile z avtomatičnimi prenosi, včasih vozi tudi manjši avtomobil na ročne prestave. Na vprašanje, ali je kdaj vozil tovornjak, je X odgovoril, da to ni pomembno v tej zadevi, obenem pa priznal, da ima dovoljenje za vožnjo cestnomotornih vozil vseh kategorij. Zatem je bila k pričanju povabljen pritožnica in sodišče je ugodilo njeni zahtevi, da X med njenim pričanjem zapusti dvorano. Med pripovedovanjem o spolnih zlorabah, ki jih je zagrešil X, je vedno znova padala v jok in zaslišanje je moralo biti zato odloženo za nekaj minut. Pritožnico je zatem zaslišal M., zastopnik X, ter jo vprašal o njeni telesni teži in višini v obravnavanem času. Pritožnica je bila zelo razburjena in je M. kot prvega, ki je slišal njeno zgodbo, vprašala, zakaj jo to sprašuje in zdaj nastopa tudi kot zagovornik X. M. je odvrnil, da je bil to del taktike. Zaradi pritožnične prizadetosti je bila obravnavo odložena.

32. 9. maja 2008 je sodišče opravilo tretjo obravnavo. Zaslišanje pritožnice je potekalo v nenavzočnosti X. Ob vprašanju, kako gleda na dogajanje, če se ozre nazaj, je zajokala in rekla, da ji ni nihče pomagal in da se postopek vleče že več let, v katerih vedno znova podoživlja to travmatično izkušnjo.

33. 27. avgusta 2008 je pritožnica vložila nadzorstveno pritožbo na podlagi Zakona o varstvu pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja (v nadaljnjem besedilu: zakon iz leta 2006), da bi pospešila postopek.

34. 26. septembra 2008 je sodišče opravilo četrto obravnavo ob izključitvi javnosti, na kateri je X osebno postavil pritožnici več kot sto vprašanj in pri tem začel s pripombo v obliki vprašanja »Ali je res, da si mi povedala in pokazala, da si sposobna jokati na dani namig in ti nato vsi verjamejo«. Iz zapisnika zaslišanja ni razvidno, da je pritožnica na to odgovorila. X je nato pritožnico vprašal več vprašanj, ki naj bi dokazovala, da sta se v glavnem videvala na srečanjih svojih družin ali takrat, ko je pritožnica zaradi potrebe po prevozu ali drugačni vrsti pomoči dejavno iskala njegovo družbo. Vprašanja, ki jih je postavljala X, so bila: »Ali je res, da te na večer dogodka ne bi mogel zlorabiti, kakor si navedla 14. aprila«, »Ali je res, da bi te poklical vsaj enkrat, če bi želel potešiti svoje spolne potrebe«, »Zakaj si me poklicala septembra in prosila, da te peljem v mesto, če sem te pred tem datumom že petkrat posilil«, »Zakaj si me klicala, ker jaz te zagotovo nisem nikoli klical« in »Ali je res, da si me posebej prosila, da se iz mesta odpeljeva sama, ker si želela govoriti z menoj in proslaviti svoj uspeh na lepotnem tekmovanju«. Pritožnica je vztrajala, da ona ni klicala X ali spodbujala izhodov z njim, temveč da jo je za to klical on. X je pritožnico vprašal, ali mu je povedala, da ko bo enkrat imela fanta, bo vedno zgoraj, ker hoče biti gospodarica.

35. Poleg tega je X trdil, da so bile obtožbe o posilstvu izmišljotine pritožničine matere. Zato je pritožnici zastavil več vprašanj o njeni materi, vključno z njenim znanjem slovenščine, njenim delom in njenimi osebnimi odnosi. Zatem je X seznanil pritožnico z zdravniškim poročilom o tem, da je njegova roka resno onesposobljena. Pritožnica je vztrajala, da je X videla uporabljati levo roko v vsakdanjem življenju, vključno z vožnjo avtomobila, dviganjem in nošenjem njegovih otrok in njihovih šolskih torb, škatel in steklenic. Med izpraševanjem je X oporekal točnosti in verjetnosti pritožničinih odgovorov ter obširno komentiral okoliščine, ki jih je opisovala, in izpodbijal njeno prikazovanje dogodkov. Tako je nadaljeval tudi po tem, ko mu je predsedujoča sodnica razložila, da bo imel priložnost predstaviti svoje pripombe po zaslišanju pritožnice.

36. Med navzkrižnim zasliševanjem je X ponovil več vprašanj in predsedujoča sodnica ga je opozorila, naj tega ne dela. Poleg tega je prepovedala sedem vprašanj, za katera je menila, da v zadevi niso pomembna.

37. Zaradi pritožničine vznemirjenosti in joka je sodišče trikrat odredilo kratko prekinitev obravnave. Po eni od teh prekinitev je X vprašal pritožnico, ali bi se počutila bolje, če bi vsi odšli na kosilo, kot so to običajno počeli, in mogoče potem ne bi več toliko jokala.

38. Na neki točki je pritožnica zaprosila sodišče za preložitev obravnave, ker so bila vprašanja zanjo preveč stresna. Toda potem ko ji je X povedal, da naslednje obravnave ne bo vse do 19. novembra 2008, ko se bo vrnil s službene poti, je v joku rekla, naj nadaljuje s svojimi vprašanji, ker je hotela, da se to enkrat konča. Po štirih urah navzkrižnega zasliševanja pritožnice je predsedujoča sodnica preložila obravnavo do 13. oktobra 2008.

39. Na naslednji obravnavi so bile zaslišane X-ova žena, njegova tašča in uslužbenka podjetja in vse so trdile, da je X svojo levo roko zelo malo uporabljal in da zagotovo ni dvigoval nobenih bremen.

40. 24. novembra 2008 je bila opravljena šesta obravnava. Zasliševanje pritožnice s strani X je trajalo eno uro in pol. Ko je pritožnico zasliševal M., zagovornik X, mu je odvrnila, da mu je vso zgodbo povedala že pred časom. M. je to zanikal, rekoč, da če bi bil o tem obveščen, bi ji svetoval, naj gre v bolnišnico in na policijo. Po končanem zaslišanju pritožnice je bila zaslišana njena mati predvsem v zvezi s svojimi osebnimi razmerji.

41. Na koncu obravnave je M., zagovornik X, potrdil, da je pritožničino mater srečal v času, ko je delal v odvetniški pisarni skupaj z odvetnikom, ki jo je zastopal v različnih sodnih postopkih. Povedal je tudi, da bo sodišče v treh dneh obvestil o tem, ali bo zahteval svojo izločitev glede zastopanja X v zadevnem postopku. 25. novembra 2008 je M. od sodišča zahteval, da ga izloči iz zadeve, ker so ga čustveno prizadele nekatere izjave pritožničine matere.

42. Na zaslišanju 15. decembra 2008 je sodišče zavrglo zahtevo M., zagovornika X, ker je ugotovilo, da ni zakonskih razlogov za njegovo

izločitev. Poleg tega je bil zaslišan kot priča izvedenec ginekološke stroke B. Potrdil je, da je zaradi razjasnitve okoliščin v svojem poročilu obravnaval tudi nekatera druga vprašanja, ki niso bila vključena v zahtevo preiskovalnega sodnika. Poleg tega je ponovil, da je bila v obravnavanem času deviška kožica pritožnice nedotaknjena.

43. 22. januarja 2009 je sodišče opravilo osmo obravnavo v zadevi in zaslišalo izvedenko klinične psihologije R., ki je ponovno povedala, da spolnega odnosa, ki se je zgodil daleč nazaj, ni mogoče dokazati z nobenim materialnim dokazom in da je mogoče oceniti zgolj duševne posledice. Ponovno je zatrdila, da je pritožnica kazala jasne znake spolne zlorabe.

44. 20. februarja 2009 je sodišče imenovalo T. za novega izvedenca za ginekologijo, da bi dal mnenje o tem, ali je pritožnica glede na izvide zdravniškega pregleda (glej 11. odstavek zgoraj) lahko imela spolni odnos v obravnavanem času. 10. marca 2009 je izvedenec predložil svoje poročilo, v katerem je bilo navedeno, da omenjeni izvidi niso neskladni s pritožnično izpovedbo zadevnih dogodkov.

45. 16. marca 2009 je sodišče opravilo obravnavo, na kateri je imenovalo N. za izvedenca za ortopedijo, da pripravi mnenje o tem, ali bi X glede na onesposobljeno levo roko lahko storil dejanja, ki jih je opisala pritožnica.

46. 5. maja 2009 je izvedenec N. predložil poročilo, v katerem je ugotovil, da je bila leva roka X resno onesposobljena in da se iz tega razloga nekateri dogodki, kot jih je opisala pritožnica, ne bi mogli zgoditi.

47. 8. junija 2009 je sodišče opravilo obravnavo, na kateri je bil zaslišan izvedenec N. Po vprašanjih, ki mu jih je postavil pritožničin zagovornik, je N. pojasnil, da je svoje mnenje sestavil na podlagi dokumentov iz zdravstvene kartoteke X, rentgenskih posnetkov, ki mu jih je prinesel X, in pregleda X.

48. Naslednja obravnava je bila 9. maja 2009. Pritožnica je zahtevala nadaljnje zaslišanje izvedenca N.

49. 29. septembra 2009 je sodišče opravilo dvanajsto in zadnjo obravnavo v zadevi. Na njej sta pritožnica in državni tožilec zaslišala izvedenca N., ki je med drugim navedel, da je X svojo levo roko lahko uporabljal le kot pomoč desni pri opravljanju konkretnih nalog, ampak da v levi roki pravzaprav ni imel nobene moči. Po strokovnem mnenju izvedenca X s svojo levo roko ne bi mogel razkleniti pritožničinih nog in tudi ne sleči svojih hlač, kot je navedla pritožnica. Na vprašanje tožilca, ali je njegova ocena temeljila na domnevi, da je pritožnica uporabila vso svojo moč pri upiranju X, je N. odgovoril: »Moja ugotovitev ni temeljila na tej domnevi, saj nisem vedel, ali se je upirala ali se mu je voljno predala.« Na vprašanje, ali bi se pritožnica, ki je takrat imela 14 let, lahko uprla X, ki naj bi domnevno ležal na njej, je rekel, da verjame v tako možnost. N. je tudi izjavil, da čeprav je bila X-ova desna roka močnejša kot običajno, pritožnice ne bi mogel napasti tako, kot je to izpovedala ona.

50. Po zaslišanju N. je pritožnica, ki je zahtevala in pridobila še eno ortopedsko mnenje izven sodnega postopka, ki je kazalo na to, da bi X še vedno lahko omejeno uporabljal levo roko, zahtevala, da se imenuje nov izvedenec za ortopedijo zaradi dvomov, ki so obstajali v zvezi z ugotovitvami N. To zahtevo, pa tudi zahtevo pritožnice, da naj sodišče kot priči pokliče tudi njeno sestro in nekdanjega moža njene matere, ki naj bi X domnevno videl veslati z obema rokama, je sodišče zavrnilo kot nepotrebno. Poleg tega je zavrnilo tožilčevo zahtevo za ponovno zaslišanje pritožnice.

51. Ob koncu obravnave je sodišče izreklo sodbo in oprostilo X vseh obtožb. Ob upoštevanju te sodbe je sodišče pritožnico napotilo, da svoj odškodninski zahtevek, ki ga je predložila v teku postopka, uveljavlja pred civilnim sodiščem.

52. 15. decembra 2009 je pritožnica vložila novo nadzorstveno pritožbo po zakonu iz leta 2006. 22. decembra 2009 je prejela odgovor sodišča, ki jo je obvestilo, da ji je bila na ta dan odposlana pisna obrazložitev sodbe.

53. V pisni obrazložitvi je sodišče pojasnilo, da ortopedsko poročilo izvedenca izpodbija sposobnost X storiti nekatera dejanja, ki jih je navedla pritožnica, za kar bi moral uporabiti obe roki. Kot je pojasnil izvedenec, X svoje leve roke ni mogel premakniti niti v položaj, ki bi mu omogočil, da sleče svoje hlače ali razklene noge pritožnice. Po mnenju sodišča je dejstvo, da je izvedenec ovrigel nekatere trditve pritožnice, vzbudilo nekatere dvome glede njene celotne različice dogodkov. Na podlagi načela, da se mora vsak razumen dvom šteti v korist obtoženca (*in dubio pro reo*), je sodišče oprostilo X. Kar zadeva poročilo izvedenke za psihologijo R., ki je ugotovila, da je pritožnica utrpela spolno zlorabo, je sodišče pripomnilo, da ob tem ni mogoče spregledati sodbe, izdane v drugem sklopu postopkov v zvezi z odtujenim možem pritožničine matere, v kateri je pristojno sodišče sprejelo dejstvo, da je spolno občeval pred pritožnico in njeno sestro ter se v odnosu do pritožnice neprimerno vedel.

54. 30. decembra 2009 je državna tožilka vložila pritožbo, v kateri je grajala sodišče zaradi neupoštevanja dejstva, da je bil X zaradi svoje starosti, spola in telesne mase veliko močnejši od pritožnice ter da je bil tudi v položaju moči zaradi svojega ekonomskega in socialnega statusa. Poleg tega je poudarila, da je X upravljal vozila z ročnim menjalnikom, za kar je moral uporabljati obe roki. Tožilka je še trdila, da za sporno kaznivo dejanje ni potrebno, da se spolni odnos zgodi na silo; dovolj je že, da je pritožnica temu nasprotovala. Prav tako je poudarila, da je postopek tekkel že osem let, kar je oteževalo travme, ki jih je utrpela pritožnica.

55. Višje sodišče v Mariboru je 26. maja 2010 pritožbo zavrnilo. Ugotovilo je, da je bila prvostopenjska sodba jasna in natančna glede trditev o dvomih, da bi X storil zatrjevana kazniva dejanja.

56. Zatem je pritožnica od Vrhovnega državnega tožilstva zahtevala, da vloži zahtevo za varstvo zakonitosti (izredno pravno sredstvo). 28. julija 2010 je vrhovni državni tožilec obvestil pritožnico, da se na omenjeno

zahtevo lahko opravi le presoja pravnih vprašanj in ne presoja dejstev, o katerih je pritožnica izrazila dvom.

E. Odškodnina zaradi zamude v kazenskih postopkih

57. 11. februarja 2011 sta pritožnica in vlada dosegli izvensodno poravnavo v skladu z zakonom iz leta 2006 v višini 1.080 evrov (EUR), ki zajema vso premoženjsko in nepremoženjsko škodo, ki jo je imela pritožnica zaradi kršitve pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja v kazenskem postopku v zadevi. Poleg tega je pritožnica prejela še znesek 129,60 EUR za kritje stroškov postopka.

II. UPOŠTEVANI DOMAČA ZAKONODAJA IN PRAKSA

A. Upoštevano domače kazensko pravo

58. Prvi in drugi odstavek 183. člena Kazenskega zakonika, ki ureja kazniva dejanja spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let, kakor sta veljala takrat, se glasita:

»(1) Kdor spolno občuje ali stori kakšno drugo spolno dejanje z osebo drugega ali istega spola, ki še ni stara petnajst let, pri čemer obstaja očitno nesorazmerje med zrelostjo storilca in žrtve, se kaznuje z zaporom od enega do osmih let.

(2) Kdor stori dejanje iz prejšnjega odstavka z osebo, ki še ni stara deset let, ali s slabotno osebo, ki še ni stara petnajst let, ali tako, da uporabi silo ali zagrozi z neposrednim napadom na življenje ali telo, se kaznuje z zaporom najmanj treh let.

...«

59. 148. člen Zakona o kazenskem postopku, kakor je veljal takrat, določa, da policija po opravljeni predhodni preiskavi domnevnega kaznivega dejanja sestavi kazensko ovadbo, ki ima podlago na zbranih podatkih, in jo pošlje državnemu tožilstvu. Toda tudi če zbrani podatki ne dajejo zadostne podlage za sestavo kazenske ovadbe, policija predloži poročilo o svojih ukrepih državnemu tožilstvu.

60. Glede varovanja mladoletnih žrtev kaznivih dejanj spolne narave v sodni preiskavi Zakon o kazenskem postopku vsebuje več določb, katerih namen je varovanje mladoletnih žrtev ali prič v kazenskem postopku. V postopkih v zvezi s kaznivimi dejanji zoper spolno nedotakljivost morajo mladoletniki vse od začetka kazenskega postopka imeti zastopnika zaradi varovanja svojih pravic. Prvostopenjsko sodišče dodeli odvetnika mladoletnim žrtvam, ki ga nimajo. Poleg tega tožena stranka ne sme biti navzoča pri zaslišanju oseb, mlajših od 15 let, ki trdijo, da so bile žrtve kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost. 240. člen omenjenega zakona v tem pogledu določa, da je treba mladoletne osebe, zlasti če so bile s

kaznivim dejanjem oškodovane, zasliševati ob upoštevanju njihove starosti, da zaslišanje ne bi škodljivo vplivalo na njihovo duševno stanje.

61. Da bi se zagotovil nemoten potek sodne preiskave, se lahko stranke in žrtev v skladu s 191. členom Zakona o kazenskem postopku pritožijo predsedniku sodišča, ki je pristojen za preiskavo o zamudah in drugih nepravilnostih. Po obravnavi pritožbe mora predsednik obvestiti pritožnika o vseh ukrepih, sprejetih v zvezi s tem.

62. Poleg tega drugi odstavek 286. člena Zakona o kazenskem postopku glede časovnega okvira kazenske obravnave določa, da mora predsedujoči sodnik razpisati prvo obravnavo najpozneje v dveh mesecih od prejema obtožnice. Če tega ne stori, mora o tem obvestiti predsednika sodišča, ki mora ukreniti, kar je potrebno, da se razpiše obravnava.

63. V zvezi s potekom zaslišanja 295. člen Zakona o kazenskem postopku določa, da se sme javnost izključiti le, če je to potrebno, na primer zaradi varovanja osebnega ali družinskega življenja obdolženca ali oškodovanca. V skladu z 299. členom ZKP predsedujoči sodnik vodi glavno obravnavo, daje besedo strankam ter postavlja vprašanja obdolžencu, pričam in izvedencem. Poleg tega mora poskrbeti, da se zadeva vsestransko razčisti, razkrije resnica in odvrnejo vse ovire, ki bi zavlačevale postopek.

64. Obdolženec se lahko začasno odstrani iz sodne dvorane, če priča odkloni pričanje v njegovi navzočnosti. Izjava priče se zatem prebere obdolžencu, po tem pa ima slednji pravico postavljati vprašanja. Kljub temu predsedujoči sodnik v skladu z drugim odstavkom 334. člena Zakona o kazenskem postopku prepoveduje postavljanje že postavljenih vprašanj, vprašanj, ki nimajo zveze z zadevo, ali vprašanj, ki sama napeljujejo k zelenemu odgovoru.

B. Upoštevanje domača zakonodaja in praksa

1. Civilna odškodninska tožba

65. 148. člen Obligacijskega zakonika, ki ureja odgovornost pravnih oseb za škodo, ki jo povzroči eden od njihovih organov, kar velja tudi za določitev odškodninske odgovornosti države za povzročeno škodo, določa, da pravna oseba odgovarja za škodo, ki jo njen organ povzroči tretji osebi pri opravljanju ali v zvezi z opravljanjem svojih nalog. Tako mora nosilec zahtevka zaradi pridobitve odškodnine dokazati vse štiri elemente odgovornosti države, namreč nezakonitost njenega ukrepanja, obstoj škode, vzročno zvezo in malomarnost ali napako države.

66. V skladu s 179. členom Obligacijskega zakonika, ki je zakonska podlaga za dodelitev odškodnine za nepremoženjsko škodo, se odškodnina lahko dosodi ob kršitvi osebnostnih pravic posameznika in tudi za pretrpljene telesne bolečine, za pretrpljene duševne bolečine zaradi zmanjšanja življenjske aktivnosti, skaženosti, razžalitve dobrega imena in

časti ali okrnitve svobode ali osebnostne pravice ali smrti bližnjega in za strah, če okoliščine primera, zlasti pa stopnja in trajanje s tem povzročene bolečine in strahu, opravičujeta dodelitev.

67. V skladu s sklepom Vrhovnega sodišča št. II Ips 305/2009 je dodelitev odškodnine za nepremoženjsko škodo strogo omejena na vrste škode, določene v Obligacijskem zakoniku, ob spoštovanju načela *numerus clausus*. Vrhovno sodišče je zato odločilo, da nepremoženjsko škodo, ki je posledica predolgega trajanja postopka, ni mogoče uvrstiti med vrste škode, ki jih priznava Obligacijski zakonik, saj pravice do sojenja v razumnem roku ni mogoče razlagati kot osebnostne pravice.

2. Zakon o varstvu pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja (zakon iz 2006)

68. V skladu s prvim členom zakona iz leta 2006 je vsaki stranki v sodnem postopku – tudi žrtvi kaznivega dejanja – zagotovljena pravica, da o njenih pravicah odloči sodišče brez nepotrebnega odlašanja.

II. Ustrežno mednarodno pravo

69. Deklaracija OZN o osnovnih načelih pravičnosti za žrtve kaznivih dejanj ali zlorabe moči, ki je bila sprejeta 29. novembra 1985 z resolucijo Generalne skupščine Združenih narodov št. 40/34, določa, da je žrtve kaznivih dejanj treba obravnavati s sočutjem in ob spoštovanju njihovega dostojanstva (dodatek, 4. člen). Poleg tega bi bilo treba odzivnost sodnih in upravnih postopkov glede potreb žrtev olajšati, med drugim s sprejetjem ukrepov za zmanjšanje težav žrtev, varovanjem njihove zasebnosti, če je potrebno, ter zagotavljanjem njihove varnosti, pa tudi varnosti njihovih družin in prič v njihovem imenu pred ustrahovanjem in povračilom (dodatek, 6.(d) člen).

70. Žrtve kaznivih dejanj poleg tega uživajo zaščito v skladu z zakonodajo Evropske unije. Leta 2001 je bil sprejet Okvirni sklep Sveta o položaju žrtev v kazenskem postopku (2001/220/PNZ) zaradi uvedbe minimalnih standardov glede pravic in varovanja žrtev kaznivih dejanj. 2. člen okvirnega sklepa zahteva od držav članic zagotovitev, da imajo žrtve resnično in primerno vlogo v svojem kazenskopravnem sistemu ter da se v postopku z njimi ravna ob ustreznem spoštovanju njihovega osebnega dostojanstva. Poleg tega 3. člen določa, da morajo imeti žrtve možnost biti zaslišane med postopkom in predložiti dokaze; vendar je treba sprejeti ustrezne ukrepe, ki zagotavljajo, da jih bodo pristojni organi izpraševali le toliko, kolikor je potrebno za kazenski postopek. 8. člen od držav članic zahteva, da predvidijo več ukrepov, katerih cilj je varovanje varnosti in zasebnosti žrtev v kazenskem postopku. Med drugim je treba sprejeti ukrepe, ki zagotavljajo izognitev stikov med žrtvami in storilci kaznivega dejanja znotraj prostorov sodišč, razen če se to ne zahteva v prid kazenskega

postopka. Države članice morajo prav tako zagotoviti, da imajo žrtve tam, kjer je potrebno njihovo varovanje – predvsem najranljivejših med njimi – pred posledicami pričanja na javni obravnavi, pravico do takega pričanja, ki omogoča doseganje tega cilja, z vsemi primernimi sredstvi, ki so združljiva z njihovimi temeljnimi pravnimi načeli.

71. Poleg tega je hotenje držav članic EU za okrepitev pravic žrtev kaznivih dejanj privedlo do sprejetja Direktive Evropskega parlamenta in Sveta (2012/29/EU) o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj z dne 25. oktobra 2012 in nadomestitve Okvirnega sklepa Sveta 2001/220/PNZ. Direktiva, ki jo morajo države članice EU na podlagi svojih zakonodaj začeti izvajati do 16. novembra 2015, v zvezi s tem določa:

Uvodna navedba 19

»Oseba bi se morala obravnavati kot žrtev ne glede na to, ali je bil storilec odkrit, prijeto, kazensko preganjan ali obsojen, in ne glede na družinske povezave med njima. ...«

20. člen – Pravica do zaščite žrtev med kazenskimi preiskavami

»Države članice brez poseganja v pravice do obrambe in v skladu s pravili sodne diskrecije med kazenskimi preiskavami zagotovijo, da:

(a) se zaslišanja žrtve opravijo brez neutemeljenih zamud po vložitvi prijave kaznivega dejanja pri pristojnem organu;

(b) je število zaslišanj žrtev čim manjše in da se opravijo le, če so nujno potrebna za namene kazenske preiskave;

...

(d) je zdravstvenih pregledov čim manj in da se izvedejo le, če so nujno potrebni za namene kazenskega postopka.«

22. člen – Individualna ocena žrtev, da bi ugotovili posebne potrebe po zaščiti

»1. Države članice zagotovijo, da se žrtve v skladu z nacionalnimi postopki pravočasno in individualno ocenijo, da bi ugotovili posebne potrebe po zaščiti in določili, ali in v kolikšni meri bi žrtve zaradi svoje velike izpostavljenosti sekundarni in ponovni viktimizaciji, ustrahovanju in maščevanju v okviru kazenskega postopka lahko uveljavljale posebne ukrepe iz členov 23 in 24.

2. Pri individualni oceni se upoštevajo zlasti:

(a) osebne značilnosti žrtve;

(b) vrsta ali narava kaznivega dejanja ter

(c) okoliščine kaznivega dejanja.

3. V okviru individualne ocene se posebna pozornost nameni žrtvam, ki so utrpeli znatno škodo zaradi resnosti kaznivega dejanja; žrtvam kaznivega dejanja, storjenega zaradi predsodkov ali diskriminacije, ki se lahko navezuje zlasti na osebne značilnosti žrtve; žrtvam, ki so zaradi odnosa s storilcem in odvisnosti od njega posebej ranljive. V zvezi s tem se ustrezno obravnavajo žrtve terorizma, organiziranega kriminala,

trgovine z ljudmi, nasilja na podlagi spola, nasilja v odnosu z bližnjimi, spolnega nasilja, izkoriščanja ali zločinov iz sovraštva ter žrtve, ki so invalidi.

...«

23. člen – Pravica do zaščite žrtev s posebnimi potrebami po zaščiti v kazenskem postopku

»1. Države članice brez poseganja v pravice do obrambe in v skladu s pravili sodne diskrecije zagotovijo, da žrtve s posebnimi potrebami po zaščiti, ki imajo koristi od posebnih ukrepov, določenih na podlagi individualne ocene iz člena 22(1), uveljavljajo ukrepe iz odstavkov 2 in 3 tega člena. Poseben ukrep, ki se predvidi na podlagi individualne ocene, se ne uporabi, če to onemogočajo operativne ali praktične omejitve ali če obstaja nujna potreba po zaslišanju žrtve, pri čemer bi opustitev slednjega lahko škodila žrtvi ali drugi osebi ali bi lahko vplivala na potek postopka.

2. Med kazenskimi preiskavami so žrtvam s posebnimi potrebami po zaščiti, opredeljenimi v skladu s členom 22(1), na voljo naslednji ukrepi:

...

(b) zaslišanja žrtev opravijo strokovnjaki, usposobljeni v ta namen, ali pa se ta zaslišanja izvedejo z njihovo pomočjo;

...

3. Med sodnimi postopki so žrtvam s posebnimi potrebami po zaščiti, opredeljenim v skladu s členom 22(1), na voljo naslednji ukrepi:

(a) ukrepi za izogibanje vidnemu stiku med žrtvami in storilci, tudi med pričanjem, z ustreznimi sredstvi, vključno z uporabo komunikacijske tehnologije;

(b) ukrepi za zagotovitev, da je lahko žrtev zaslišana, ne da bi bila prisotna na sodišču, zlasti z uporabo ustrezne komunikacijske tehnologije;

(c) ukrepi za izogibanje nepotrebemu zasliševanju v zvezi z zasebnim življenjem žrtve, ki ni povezano s kaznivim dejanjem, ter

(d) ukrepi, ki omogočajo, da obravnava poteka brez prisotnosti javnosti.«

72. 5. maja 2011 je Svet Evrope sprejel Konvencijo Sveta Evrope o preprečevanju in boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini, ki je začela veljati 1. avgusta 2014. Slovenija je konvencijo podpisala 8. septembra 2011, vendar je še ni ratificirala. Konvencija v zvezi s tem določa:

49. člen – Splošne obveznosti

»1 Pogodbenice sprejmejo potrebne zakonodajne ali druge ukrepe za zagotovitev izvajanja preiskovanj in sodnih postopkov v zvezi z vsemi oblikami nasilja s področja uporabe te konvencije brez nepotrebnega odlašanja in ob upoštevanju pravic žrtev v vseh fazah kazenskega postopka.

2 Pogodbenice sprejmejo potrebne zakonodajne ali druge ukrepe v skladu s temeljnimi načeli človekovih pravic in z upoštevanjem vidika spola pri nasilju, da zagotovijo učinkovito preiskovanje in pregon kaznivih ravnanj, določenih v skladu s to konvencijo.«

54. člen – Preiskave in dokazi

»Pogodbenice sprejmejo potrebne zakonodajne ali druge ukrepe za zagotovitev, da so v vsakem civilnem ali kazenskem postopku dokazi, ki se nanašajo na spolno zgodovino in ravnanje žrtve, dovoljeni samo, kadar je to ustrezno in potrebno.«

56. člen – Zaščitni ukrepi

»1 Pogodbenice sprejmejo potrebne zakonodajne ali druge ukrepe za zaščito pravic in interesov žrtev, vključno z njihovimi posebnimi potrebami, ki jih imajo kot priče, v vseh fazah preiskav in sodnih postopkov, zlasti:

a. z zagotavljanjem njihove zaščite, kot tudi zaščite njihovih družin in prič pred ustrahovanjem, maščevanjem in ponovljeno viktimizacijo;

b. z zagotavljanjem informiranosti žrtev, vsaj v primerih, ko bi žrtve in družine lahko bile v nevarnosti, ko storilec pobegne ali je na prostosti začasno ali dokončno;

c. da jih seznanijo, pod pogoji, ki jih določa notranje pravo, z njihovimi pravicami in razpoložljivimi storitvami in s tem, kar sledi njihovi pritožbi, s stroški, splošnim napredkom preiskave ali postopkov in vloge, ki jo imajo v njih, pa tudi o izidu njihovega primera;

d. da omogočajo žrtvam zaslišanje na način, skladen s postopkovnimi pravili notranjega prava, tako da žrtve predložijo dokaze in predstavijo svoja stališča, potrebe in skrbi neposredno ali prek posrednika in jih upoštevajo;

e. da preskrbijo žrtvi ustrezne podporne storitve, tako da so njihove pravice in interesi ustrezno predstavljeni in upoštevani;

f. da zagotovijo, da se lahko sprejmejo ukrepi za zaščito zasebnosti in podobe o žrtvi;

g. da zagotovijo, da se izognejo stiku med žrtvami in storilci v prostorih sodišča in organov pregona, kjer je to možno;

h. da preskrbijo žrtvam neodvisnega in primernega tolmača, ko so žrtve stranke v postopku ali ko predočajo dokaze;

i. da omogočajo žrtvi pričanje v skladu z določbami notranjega prava v sodni dvorani, ne da bi bile tam prisotne ali vsaj da ni prisotnega storilca kaznivega dejanja, in sicer z uporabo ustreznih komunikacijskih tehnologij, kjer so na razpolago.

2 Otrok, ki je žrtev, in otrok, ki je priča nasilja nad ženskami in nasilja v družini, je deležen, kjer je to primerno, posebnih zaščitnih ukrepov ob upoštevanju največje otrokove koristi.«

PRAVO

I. ZATRJEVANA KRŠITEV 3. IN 8. ČLENA KONVENCIJE

73. Pritožnica se je po 3. in 8. členu konvencije pritožila, da kazenski postopek v zvezi s spolnimi napadi nanjo ni bil skladen s pozitivno obveznostjo tožene države, da zagotovi učinkovito pravno varstvo proti

spolni zlorabi, saj je trajal nerazumno dolgo in bil pristranski, med njim pa je bila izpostavljena več travmatičnim izkušnjam zaradi kršenja svoje osebne integritete. Poleg tega je pritožnica trdila, da ni imela na voljo učinkovitega notranjega pravnega sredstva v zvezi z svojimi pritožbami, kakor to zahteva 13. člen konvencije.

74. Ob upoštevanju narave in bistva zgoraj omenjenih pritožb Sodišče meni, da je zatrjevano zavlačevanje in pristranskost domačih sodišč treba preučiti le po 3. členu konvencije (glej *P. M. proti Bolgariji*, št. 49669/07, 58. odstavek, 24. januar 2012), ki se glasi:

3. člen

»Nikogar se ne sme mučiti ali nečloveško in ponižujoče z njim ravnati ali ga kaznovati.«

75. Preostale pritožbe pritožnice v zvezi s pomanjkanjem zaščitnih ukrepov, ki jih je imela zagotovljene v kazenskem postopku, vzbujajo nekatera vprašanja glede obsega obveznosti države, da zaščiti žrtve kaznivih dejanj, ki v kazenskem postopku nastopajo kot priče. V posebnih okoliščinah te zadeve Sodišče meni, da je ta vprašanja treba obravnavati v skladu z 8. členom konvencije, ki se glasi:

8. člen

"1. Vsakdo ima pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, doma in dopisovanja.

2. Javna oblast se ne sme vmešavati v izvrševanje te pravice, razen če je to določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti ali ekonomske blaginje države, da se prepreči nered ali zločin, da se zavaruje zdravje ali morala ali da se zavarujejo pravice in svoboščine drugih ljudi.«

A. Sprejemljivost

A. Neizčrpanje notranjopravnih sredstev

76. Vlada je ugovarjala, da pritožnica ni izčrpala notranjopravnih sredstev, saj ni vložila odškodninske tožbe proti državi za nepremoženjsko škodo, ki so jo povzročili državni organi na podlagi 148. in 179. člena Obligacijskega zakonika. Po trditvah vlade je vsako nezakonito ravnanje organov lahko kršitev osebnostnih pravic posameznika. V podporo svojih trditvev je vlada navedla osem odločb Vrhovnega sodišča, ki so bile sprejete med letoma 1999 in 2009, in dva sklepa Višjega sodišča v Ljubljani iz let 2010 in 2011, iz katerih izhaja, da so domača sodišča priznala odškodninsko odgovornost države za delo njenih uslužbencev in izvajanje njihovih pristojnosti. Poleg tega je vlada predložila dvanajst odločb in sklepov Vrhovnega sodišča, Višjega sodišča v Ljubljani in Višjega sodišča v Mariboru, sprejetih med letoma 1992 in 2011, v katerih so sodišča upoštevala širok razpon pravic, kakor so pravica do osebnega dostojanstva,

telesne in duševne integritete, družinskega življenja, zdravega življenjskega okolja, osebne svobode, spoštovanja pokojnih in nedotakljivosti doma, za osebne pravice in so prepoznala njihovo nezakonito kršitev kot vzrok duševnega trpljenja, ki dopušča odškodnino.

77. Pritožnica je izpodbijala trditve vlade, pri čemer je ugotavljala, da bi nepremoženjsko škodo lahko zahtevala v skladu s 179. členom Obligacijskega zakonika le v primerih, ki spadajo v eno od tam navedenih vrst škode, in da ni nič kazalo na to, da bi domača sodišča obravnavala pozitivne obveznosti države kot pripadajoče eni od teh vrst škode ali konkretno osebnostnim pravicam. Pritožnica je poudarila, da sodna praksa, ki jo je predložila država, ni bila upoštevna v njeni zadevi, in sklepala, da pravno sredstvo, ki ga je predlagala vlada, v praksi ni bilo uveljavljeno. Poleg tega je pritožnica sprejela stališče, da je bilo v zadevah, kot je njena, varovanje, ki ga je zagotavljalo civilno pravo, nezadostno, ker dodelitev odškodnine ne bi mogla zadostiti postopkovnim zahtevam 3. in 8. člena konvencije.

78. Sodišče ugotavlja, da je vlada izrazila podoben ugovor zoper neizčrpanje notranjopravnih sredstev, temelječ na domnevni razpoložljivosti civilne odškodninske tožbe že v zadevi *W. proti Sloveniji* (št. 24125/06, 75.–77. odstavek, 23. januar 2014). V tej zadevi je Sodišče ugotovilo, da so se domače odločbe in sklepi, ki jih je navedla vlada, nanašali na vsebinske temeljne pravice in ne na pravice, ki izhajajo iz pozitivne obveznosti države, da opravi učinkovito preiskavo in kazenski postopek. Zato je presodilo, da odškodninska tožba pritožnici ni dajala razumnega upanja na uspeh, in je ugovor vlade zavrnilo. Ob nadaljnjem upoštevanju ozke razlage vrst zakonito priznane nepremoženjske škode v sodni praksi domačih sodišč (glej 67. točko zgoraj) Sodišče ne vidi razloga, da bi sprejelo drugačno odločitev kakor v sodbi *W. proti Sloveniji*.

79. Sodišče tudi ni prepričano, da bi odškodninska tožba zoper državo pritožnici ponudila učinkovito olajšanje glede na celoten obseg njenih pritožb v zvezi z duševnimi travmami, ki so nastale zaradi osebnega navzkrižnega zasliševanja s strani obdolženca, sodelovanja v postopku zagovornika obdolženca, s katerim se je domnevno predhodno posvetovala o isti stvari, in domnevno neprimerne zaslišanja s strani izvedenca ginekološke stroke. V zvezi s tem Sodišče ugotavlja, da bi pritožnica v domačih odškodninskih postopkih morala dokazati, med drugim, da so bile domnevne pomanjkljivosti nezakonite v smislu notranjega prava, zato da bi bila upravičena do odškodnine (glej 66. odstavek zgoraj in *L. M. proti Sloveniji*, št. 32863 / 05, 168.–169. odstavek, 12. junij 2014). Vendar se zdi, da udeležba zagovornika obdolženca v postopku ni bila v nasprotju z notranjim pravom (glej 29. in 91. odstavek). Poleg tega sodna praksa, ki jo je predložila vlada, ne navaja, ali obseg odgovornosti države zajema tudi ravnanje sodno imenovanih izvedencev kot prič.

80. Ob upoštevanju zgornjih ugotovitev Sodišče zavrača ugovor vlade o neizčrpanosti notranjepravnih sredstev.

2. Pomanjkanje statusa žrtve

81. Vlada je trdila, da pritožnica ne more sprožiti vprašanja hitrosti preiskave in zatem sojenja, ker je bila dosežena izvensodna poravnava, v kateri ji je bila dodeljena odškodnina v skladu z zakonom iz leta 2006 (glej 57. odstavek zgoraj).

82. Pritožnica je poudarila, da je omenjena poravnava zadevala zgolj kršitev njenih pravic po 6. členu konvencije in da se zakon iz leta 2006 ni uporabljal za pritožbe o kršitvah pravic, varovanih v skladu s 3. in 8. členom konvencije.

83. Čeprav Sodišče ne izključuje možnosti, da dodeljena odškodnina v skladu s tem zakonom – ki ima načeloma za cilj popravo kršitev pravice do sojenja v razumnem roku – lahko zagotovi učinkovito popravo krivic zaradi kršitve postopkovnih zahtev države po drugih določbah konvencije (glej *W. proti Sloveniji*, navedeno zgoraj, 76. odstavek), ni videti, da je bila v obravnavani zadevi kršitev 3. člena pripoznana na državni ravni (glej, *a contrario*, prav tam, 78. odstavek). Poleg tega ni razvidno, ali se je odškodnina nanašala samo na fazo sojenja ali je pokrivala tudi fazo preiskave. V skladu z navedenim Sodišče meni, da dodelitev odškodnine pritožnici ni odvzela statusa žrtve glede na zamude v kazenskem postopku.

3. Sklepna ugotovitev

84. Sodišče ugotavlja, da pritožba ni očitno neutemeljena po točki a tretjega odstavka 35. člena konvencije. Prav tako ugotavlja, da ni nesprejemljiva niti iz kakšnih drugih razlogov, zato jo je treba razglasiti za sprejemljivo.

B. Utemeljenost

1. Navedbe strank

(a) Pritožnica

85. Pritožnica je trdila, da sta bila preiskava spolnega napada nanjo in zatem sodni postopek nerazumno dolgotrajna in neučinkovita, saj da so bili organi do nje pristranski zaradi njenega ukrajinskega rodu. Najprej je trdila, da je mariborska policija preiskavo njenih pritožb eno leto zadrževala v mirujočem stanju in je na Okrožno državno tožilstvo v Mariboru poslala zgolj poročilo šele, ko jo je slednje k temu pozvalo. Poleg tega Okrožno sodišče v Mariboru sojenja ni vodilo v skladu z roki, ki jih predpisuje notranja zakonodaja. V zvezi s tem je pritožnica trdila, da pospešitev poteka sodnega postopka ni bila stvar njene odgovornosti.

86. Drugič, Okrožno sodišče v Mariboru je zavrnilo pozvati na sodišče pomembne priče in imenovati novega izvedenca za ortopedijo, da bi se razjasnilo, ali je invalidnost X-u v resnici preprečevala storitev nasilnih dejanj, ki jih je navedla pritožnica. Sodišče je bilo tudi pristransko, ker se je opiralo predvsem na ortopedsko poročilo, temelječe na domnevi, da bi se pritožnica lahko sama odločno branila. Poleg tega je bilo poročilo neskladno z nekaterimi drugimi dokazi, ki so kazali, da X ni bil popolnoma nemočen glede uporabe leve roke.

87. In še, pritožnica se je pritoževala, da med postopkom državi ni uspelo zavarovati pritožničine osebne integritete. V zvezi s tem je zatrnila, da je izvedenec za ginekologijo B. prestopil okvir svojih nalog in se je, namesto da bi odgovoril na vprašanje preiskovalnega sodnika v zvezi z verjetnostjo spolnega odnosa, namenil odkriti, ali je bilo kaznivo dejanje dejansko storjeno, pri tem pa je pritožnici postavil več vprašanj, ki so jo potisnili v položaj, da se je morala pred njim braniti (glej 22. odstavek zgoraj).

88. Poleg tega je morala pritožnica, čeprav je bila zaslišana v preiskavi, zatem pričati na štirih obravnavah pred Okrožnim sodiščem v Mariboru, pri čemer je bilo obdolžencu osebno dovoljeno, da jo muči s številnimi provokativnimi in ponavljajočimi se vprašanji, čeprav je imel pravnega zastopnika, ki bi ji ta vprašanja lahko postavil med svojim zastopanjem. To zasliševanje ji je povzročilo hudo duševno trpljenje; počutila se je razočarana, ponižano in nemočno. Poleg tega je obdolženca zastopal zagovornik, s katerim je pred tem govorila o spornih dogodkih in ki je bil zato v položaju, ko bi prejete informacije lahko uporabil napačno ali celo zlorabil. V zvezi s tem je pritožnica ob sklicevanju na sodno prakso Sodišča, zlasti na sodbe v zadevah *Doorson proti Nizozemski* (26. marec 1996, *Poročila o sodbah in sklepih* 1996-II), *Van Mechelen in drugi proti Nizozemski* (23. april 1997, *Poročila o sodbah in sklepih* 1997-III) in *S. N. proti Švedski* (št. 34209/96, ESČP 2002-V), trdila, da domača zakonodaja ni zagotavljala ustreznega ravnotežja med pravico do obrambe obtoženca po 6. členu konvencije ter osebno integriteto in zasebnostjo žrtve po 3. in 8. členu konvencije. Po besedah pritožnice ji je njena travma povzročila resne in trajne duševne težave, ki pripeljale do nastanka avtoimunskih bolezni. Na koncu se je pritožnica pritožila, da ji domača zakonodaja ni zagotovila učinkovitega pravnega sredstva v zvezi z njenimi pritožbami.

(b) Vlada

89. Vlada je trdila, da sta bila preiskava o domnevnih spolnih napadih na pritožnico in posledično sojenje učinkovita. Policija je zaslišala pritožnico in X ter vse pomembne priče; po mnenju vlade ni bilo nobenega dokaza, da kazenska ovadba ne bi bila poslana tožilstvu, če slednje ne bi posredovalo v ta namen. Sodna preiskava je bila pravilno izvedena in sledila ji je obtožnica proti X.

90. Vlada je trdila, da je bilo tudi sojenje vodeno nepristransko. V zvezi z ortopedskim poročilom, ki naj bi bilo domnevno sporno zaradi drugih dokazov, je vlada poudarila, da je temeljilo na zdravniški dokumentaciji in kliničnem pregledu X ter da ni vsebovalo nobenih nasprotij ali pomanjkljivosti, ki bi lahko vzbudile dvome o njegovi natančnosti. Ker domnevnih očitanih dejanj spolne zlorabe ni videla nobena priča in ker jih niso potrdili rezultati ginekoloških pregledov, je Okrožno sodišče v Mariboru oprostilo X. Čeprav je res, da je pritožnica kazala znake spolne zlorabe, sodišče ni moglo prezreti, da je bil v teku drugi sklop kazenskih postopkov proti drugi osebi, osumljeni spolne zlorabe pritožnice, kar ni bilo upoštevano pri pripravi psihološkega izvedenskega mnenja. Vlada je trdila še, da izvedenec za ginekologijo ni »zasliševal« pritožnice, temveč je imel z njo pogovor zunaj sodne obravnave. Po mnenju vlade bi pritožnica lahko zahtevala sankcioniranje izvedenca, če je menila, da svojega dela ni opravljal primerno.

91. Zatem je vlada v zvezi s sodno imenovanim zagovornikom M. trdila, da je, glede na upravičenost X do obveznega zastopanja, Okrožno sodišče v Mariboru zgolj sledilo zakonskim določbam, ki urejajo imenovanja po uradni dolžnosti. Poleg tega pritožnica v svojem predlogu za izločitev M. ni navedla nobene obrazložitve, ki bi v skladu z domačim pravom upravičila odločitev v njeno korist; zato sodišču ni bilo treba zaslišati strank o tej stvari. Vlada je dodala, da dejstvo, da je M. nekoč delal za odvetniško pisarno, ki je zastopala moža pritožničine matere v postopku razveze, ni pripeljalo do ugotovitve, da M. ne bi smel braniti X.

92. Poleg tega je vlada trdila, da so bili sprejeti številni ukrepi v preiskavi in na sojenju zato, da bi preprečili poslabšanje pritožničinih travm. Med preiskavo je bila pritožnica zaslišana v odsotnosti X in njegovega zagovornika. Tako je bilo zaslišanje med sojenjem prva priložnost za obdolženca, da postavi vprašanja pritožnici, pri čemer je bilo treba upoštevati, da je bila ona edina priča očitanih domnevnih kaznivih dejanj X. V zvezi s tem je vlada menila, da pritožničina zadeva ni toliko opravičevala omejitve pravic obdolženca do obrambe, da bi mu preprečila navzkrižno zasliševanje pritožnice. Opozorila je, da se je obravnavana zadeva razlikovala od zadev *Doorson*, *Van Mechelen in drugi proti Nizozemski* in *S. N. proti Švedski*, saj tu ni šlo za pritožničino varnost in tudi mladoletna ni bila. Vendar pa je vlada poudarila, da je Okrožno sodišče v Mariboru med pričanjem pritožnice izključilo javnost iz obravnave in odstranilo X iz sodne dvorane. Potem ko je pritožnica podala svoje pričevanje, je sodišče ugodilo njeni zahtevi, da jo obdolženec navzkrižno zasliši na naslednji obravnavi.

93. V zvezi s tem je vlada poudarila, da X-u ni bilo dovoljeno postaviti pritožnici nekaterih vprašanj, ki niso bila povezana z zadevo ali drugače niso bila dovoljena. Poleg tega je sodišče večkrat odredilo odmor med navzkrižnim zaslišanjem pritožnice; vlada je zatrdila, da bi pritožnica lahko

zahtevala nadaljnje odmore, če bi menila, da so potrebni. Prav tako je pritožnico ves čas postopka zastopal njen odvetnik.

94. Navsezadnje, kar zadeva zamude v postopku, je vlada poudarila, da bi se pritožnica v njegovi preiskovalni fazi zaradi njih lahko pritožila pri predsedniku pristojnega sodišča (glej točko 61. odstavek zgoraj), vendar tega ni storila. Vlada je kljub temu potrdila, da je pritožnica vložila dve nadzorstveni pritožbi na podlagi zakona iz leta 2006 (glej 33. in 52. odstavek zgoraj). Okrožno sodišče v Mariboru se je ustrezno odzvalo ob obeh priložnostih; prvič je bilo zaslišanje določeno v enem mesecu, medtem ko je bila v drugo pripravljena pisna obrazložitev sodbe in poslana pritožnici v nekaj dneh po pritožbi. Res je, da so bile sodne obravnave preložene devetkrat iz različnih razlogov, vendar je bila obravnava za daljše obdobje preložena le prvič, in sicer zaradi bolezni X. Vlada je še trdila, da je k celotnemu trajanju sojenja prispevala tudi velika količina dokazov, ki jih je bilo treba zbrati.

2. Presoja Sodišča

(a) Pozitivna obveznost države, da opravi preiskavo in pregon primerov spolne zlorabe

95. Ustrezna načela o pozitivni obveznosti države kot neločljivi del 3. člena konvencije v zvezi s preiskavo primerov trpinčenja in zlasti spolnih zlorab, ki jih storijo posamezniki, so določena v *M. C. proti Bolgariji* (št. 39272/98, 149., 151. in 153. odstavek, ESČP 2003-XII).

96. V zvezi z zahtevami konvencije, ki se nanašajo na učinkovitost preiskave, je Sodišče presodilo, da bi ta načelno morala biti sposobna pripeljati do ugotovitve dejstev v zadevi ter do prepoznave in kaznovanja odgovornih. To ni obveznost rezultatov, temveč sredstev. Organi bi morali sprejeti razumne ukrepe, ki so jim na voljo, da bi zagotovili dokaze o dogodku, kakršni so izjave prič in forenzični dokazi, zahteva po takojšnjem ukrepanju in razumni pospešitvi pa je neločljivi del tega okvira (glej *Denis Vasiljev proti Rusiji*, št. 32704/04, 100. odstavek, 17. december 2009, z nadaljnjimi sklicevanji). Hitrost odziva organov na pritožbe je pomemben dejavnik (glej *Labita proti Italiji* [VS], št. 26772/95, 133. odstavek in nasl., ESČP 2000-IV). V sodbah Sodišča se upoštevajo dejavniki, kot je čas, porabljen za sprožitev preiskave, zamude pri ugotavljanju prič ali zapisovanju pričevanj (glej *Mătășaru in Savițchi proti Moldaviji*, št. 38281/08, 88. in 93. odstavek, 2. november 2010), čas, porabljen za prvotno preiskavo (glej *Indelicato proti Italiji*, št. 31143/96, 37. odstavek, 18. oktober 2001), in neupravičeno zavlačevanje kazenskega postopka, ki povzroči iztek zastaralnega roka (glej *Angelova in Iliev proti Bolgariji*, št. 55523/00, 101.–103. odstavek, 26. julij 2007). Poleg tega Sodišče ne glede na svojo pomožno vlogo pri zbiranju dokazov ponovno poudarja, da mora Sodišče, če gre za navedbe, ki se obravnavajo po 3. členu konvencije,

opraviti posebno temeljit pregled, četudi so nekateri domači postopki in preiskave že bili opravljeni (glej *Cobzaru proti Romuniji*, št. 48254/99, 65. odstavek, 26. julij 2007).

97. Pritožnica je trdila, da je bila oprostilna sodba X-u posledica pristranskosti domačih sodišč v odnosu do nje, češ da so njihove ugotovitve temeljile na netočnih domnevah in da na zaslišanje niso povabila pomembnih prič. V zvezi s tem Sodišče ugotavlja, da so se domača sodišča srečala s težko nalogo sprejeti odločitev o občutljivem vprašanju spolne zlorabe na podlagi nezdružljivih pričevanj in brez kakršnega koli fizičnega dokaza, ki bi potrjeval izpovedbo dejstev pritožnice ali X. Med preiskavo in sojenjem, ki je sledilo, so domači organi zaslišali številne priče in pridobili tri strokovna poročila, da bi razjasnili položaj. Medtem ko dve ginekološki poročili nista niti potrdili niti ovrgli trditve pritožnice (glej 22., 42. in 44. odstavek zgoraj), sta drugi dve strokovni poročili povzročili protislovne ugotovitve. Izvedenka za klinično psihologijo je ugotovila, da je pritožnica jasno kazala znake spolne zlorabe (glej 23. in 43. odstavek zgoraj). Po drugi strani je izvedenec za ortopedijo menil, da X zaradi svoje invalidnosti ni imel zadosti moči nadvladati pritožnico. Pri tehtanju omenjenih protislovnih dokazov in ob upoštevanju možnosti, da so bili pritožnični simptomi posledica neprimerne obnašanja nekdanjega moža njene matere, je domača sodišča prepričalo mnenje izvedenca za ortopedijo.

98. Sodišče ugotavlja, da se v nasprotju s trditvijo pritožnice ne zdi, da bi ugotovitve izvedenca temeljile na domnevi, ali je bila pritožnica sposobna odločno upirati se ali ne (glej 49. odstavek zgoraj), temveč na omejitvah telesne sposobnosti X, saj je izvedenec navedel, da X svoje leve roke ne bi mogel uporabiti na načine, ki jih je opisala pritožnica. Vsekakor se zdi, da je bilo to mnenje odločilno za izid sojenja; vendar ob upoštevanju precejšnje količine dokazov, ki jih je sodišče prve stopnje preučilo poleg izpovedbe pritožnice in X (glej 39. in 43.–49. odstavek zgoraj), in dejstva, da je šlo v bistvu za obdolženčeve besede proti pritožničnim, Sodišče ne ugotavlja kot nerazumno, da je Okrožno sodišče v Mariboru zavrnilo izvedbo dodatnih dokazov ali da je objektivno medicinsko dokazilo o invalidnosti X upoštevalo kot ključni dejavnik pri svoji presoji.

99. Vendar pa Sodišče z zaskrbljenostjo ugotavlja, da so postopek zaznamovala številna daljša obdobja popolnega mirovanja. Najprej je policija predložila poročilo o dogodku iz pritožnične pritožbe na pristojno državno tožilstvo polno leto po tem, ko je že končala svojo preiskavo, k čemur jo je pozval državni tožilec (glej 12.–14. odstavek zgoraj). Državni tožilec je zatem nemudoma zahteval začetek sodne preiskave proti X (glej 15. odstavek zgoraj); vendar je preiskovalni sodnik za odločanje o zahtevi potreboval enaindvajset mesecev (glej 16.–17. odstavek zgoraj). Po končani preiskavi je bil narok za obravnavo razpisan osem mesecev po potrditvi obtožnice proti X (glej 25. odstavek zgoraj), kar je v nasprotju z domačimi postopkovnimi pravili (glej 62. odstavek zgoraj). Vendar je bila prva

obravnavo zaradi številnih preložitvev opravljena skoraj leto in pol po vložitvi obtožnice zoper X. Skratka, od dneva, ko je pritožnica vložila svojo pritožbo, do izreka sodbe na prvi stopnji je preteklo več kot sedem let. Čeprav ni mogoče ugibati, ali so omenjene zamude, za katere vlada ni navedla nobenega opravičila, kakor koli vplivale na izid postopka, jih po mnenju Sodišča ni mogoče uskladiti s postopkovno zahtevo po hitri obravnavi zadeve.

100. Skladno z navedenim so bile kršene postopkovne obveznosti tožene države po 3. členu konvencije.

(b) Zaščita osebne integritete pritožnice v kazenskem postopku v zvezi s spolno zlorabo nad njo

101. Naloga Sodišča je preveriti, ali je država v kazenskem postopku v zvezi z domnevnim spolnim napadom na pritožnico zagotovila zadostno varovanje njene pravice do spoštovanja zasebnega življenja in zlasti njene osebne integritete. Pri tem ne gre za ravnanje države, temveč za domnevno pomanjkanje ali neustreznost ukrepov, ki naj varujejo pravice žrtev v kazenskih postopkih. V zvezi s tem Sodišče ponovno poudarja, da medtem ko je bistveni cilj 8. člena sicer varovati posameznika pred samovoljnimi posegi javnih organov, države ne zavezuje zgolj k temu, da se takega poseganja vzdrži: poleg te negativne lahko obstajajo tudi pozitivne obveznosti, ki so neločljivo povezane z učinkovitim spoštovanjem zasebnega življenja. Te obveznosti lahko vključujejo sprejetje ukrepov, oblikovanih za zagotavljanje zaščite spoštovanja zasebnega življenja tudi v odnosih med posamezniki (glej *X in Y proti Nizozemski*, 26. marec 1985, 23. odstavek, serija A, št. 91).

102. Meje med pozitivnimi in negativnimi obveznostmi države po 8. členu ni mogoče določiti popolnoma natančno, vendar so pravila, ki se uporabljajo, med seboj podobna. V obeh okvirih se je treba osredotočiti na pravično ravnotežje, ki ga je treba vzpostaviti med zadevnimi nasprotujočimi si interesi (glej *White proti Švedski*, št. 42435/02, 20. odstavek, 19. september 2006).

103. Glede nasprotij med interesi obrambe in interesi prič v kazenskih postopkih je Sodišče že večkrat presodilo, da mora biti kazenski postopek organiziran tako, da ne bi neupravičeno izpostavljal življenja, svobode ali varnosti prič in še posebno tistih žrtev, ki so pozvane k pričanju, ali njihovih interesov, ki na splošno spadajo na področje uporabe 8. člena konvencije. Zato je interese obrambe treba uravnotežiti z interesi prič ali žrtev, ki se pozovejo k pričanju (glej *Doorson*, navedeno zgoraj, 70. odstavek). Predvsem kazenski postopki v zvezi s spolnimi kaznivimi dejanji so pogosto zasnovani kot težka in neprijetna preizkušnja za žrtev, zlasti kadar se ta proti svoji volji sooči s toženo stranko. To je še izrazitejše v primerih, ki vključujejo mladoletnike. Zato se v teh postopkih lahko poseže po nekaterih ukrepih za varovanje žrtev, pod pogojem, da jih je mogoče

uskladiti z ustreznim in učinkovitim uresničevanjem pravic do obrambe (glej *S. N. proti Švedski*, navedeno zgoraj, 47. odstavek, in *Aigner proti Avstriji*, št. 28328/03, 35. odstavek, 10. maj 2012).

104. V dosedanjih primerih pred Sodiščem je vprašanje o tem, ali je domačim organom uspelo doseči pravično ravnotežje med nasprotujočimi si interesi obrambe, zlasti pravica obdolženca, da lahko pozove in navzkrižno zasliši priče, določena v točki d tretjega odstavka 6. člena konvencije, in pravica žrtev po 8. členu, sprožil obtoženec. Nasprotno je v obravnavani zadevi naloga Sodišča, da to vprašanje preuči z vidika domnevne žrtve. Pri preučitvi omenjenega vprašanja bo Sodišče upoštevalo merila, določena z ustreznimi mednarodnimi instrumenti (glej 69.–72. odstavek zgoraj). V zvezi s tem Sodišče pripominja, da Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju in boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini od držav pogodbenic zahteva sprejetje potrebnih zakonodajnih in drugih ukrepov za varovanje pravic in interesov žrtev. Taki ukrepi vključujejo med drugim zaščito pred ustrahovanjem in ponovno viktimizacijo, ki žrtvam omogoča, da so zaslišane ter lahko predstavijo in dosežejo ustrezno obravnavo svojih stališč, potreb in skrbi, in ki jim omogoča, če to dovoljuje veljavna domača zakonodaja, da pričajo v odsotnosti domnevnega storilca kaznivega dejanja. Poleg tega Direktiva EU o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj med drugim določa, da je razgovore z žrtvami treba opraviti brez neupravičenega odlašanja in da naj bo število zdravniških pregledov čim manjše.

105. V zvezi z načinom, na katerega so bile varovane pravice pritožnice v kazenskih postopkih v predmetni zadevi, Sodišče ugotavlja, prvič, da je njeno pričanje na sodni obravnavi ponudilo edini neposredni dokaz v zadevi. Poleg tega so si druga dokazila nasprotovala, psihologovemu poročilu, ki je potrjevalo spolno zlorabo, je nasprotovalo ortopedovo poročilo. V tej luči je treba ponovno poudariti, da so interesi poštenega sojenja zahtevali, da se obrambi zagotovi možnost navzkrižnega zaslišanja pritožnice, ki takrat ni bila več mladoletna. Kljub temu je treba ugotoviti, ali je bilo z načinom, na katerega je bila zaslišana pritožnica, doseženo pravično ravnotežje med njeno osebno integriteto in pravicami X do obrambe.

106. V zvezi s tem Sodišče ponovno poudarja, da pravice obdolženca v skladu s točko d tretjega odstavka in s prvim odstavkom 6. člena konvencije praviloma zahtevajo, da je temu dana ustrezna in dobra možnost izpodbijati in izprašati obremenilno pričo, ko ta daje izjave ali pozneje v postopku (glej *Saïdi proti Franciji*, 20. september 1993, 43. odstavek, serija A, št. 261-C, in *A. M. proti Italiji*, št. 37019/97, 25. odstavek, ESČP 1999-IX). Poleg tega mora biti Sodišče pazljivo pri oblikovanju svoje ocene posebne vrste zasliševanja, če upoštevamo, da je temeljna naloga pristojnih nacionalnih organov ta, da odločijo o dopustnosti in pomembnosti dokazov (glej *Schenk proti Švici*, 12. julij 1988, 46. odstavek, serija A, št. 140, in *Engel in drugi*

proti Nizozemski, 8. junij 1976, 91. odstavek, serija A, št. 22). Ob upoštevanju navedenega je Sodišče tudi že presodilo, da pravica osebe braniti se ne zagotavlja neomejene pravice do uporabe kakršnih koli argumentov obrambe (glej, *mutatis mutandis*, *Brandstetter proti Avstriji*, 28. avgust 1991, 52. odstavek, serija A, št. 211). Ker je neposredno soočenje med obdolženci, obtoženimi kaznivih dejanj spolnega nasilja, in njihovimi domnevnimi žrtvami tveganje za nadaljnje travmatične izkušnje slednjih, bi po mnenju Sodišča osebno navzkrižno zaslišanje s strani obdolženca moralo biti predmet najbolj skrbne presoje nacionalnih sodišč, in to še toliko bolj, za kolikor bolj intimna vprašanja gre.

107. Zaslišanje pritožnice se je raztegnilo čez štiri sodne obravnave (glej 31., 32., 34.–38. in 40. odstavek zgoraj) in je potekalo več kot sedem mesecev, torej daljše obdobje, ki po mnenju Sodišča samo po sebi vzbuja pomisleke, zlasti glede na pomanjkanje kakršnih koli očitnih razlogov za dolge presledke med zaslišanji. Poleg tega je na dveh od teh zaslišanj X, obdolženec, ki ga je v celotnem postopku zastopal zagovornik, sam osebno navzkrižno zaslišal pritožnico. Poleg zatrjevanja X, da je bil telesno nesposoben napada nanjo, je svoje navzkrižno zaslišanje zasnoval na domnevi, da ga je pritožnica imela za osebo, ki je vredna njegovega zaupanja, in da si je želela njegove družbe in ne nasprotno ter da je njene obtožbe zoper njega spodbudila njena mati, ki je od njega želela izsiliti denar. Skladno s tem je bila večina vprašanj X razvidno osebne narave.

108. Sodišče ugotavlja, da so bila nekatera vprašanja s strani X postavljena tako, da so napeljevala na odgovor, več vprašanj pa je bilo postavljenih več kot enkrat (glej 34. in 36. odstavek zgoraj). X je tudi nenehno izpodbijal resničnost pritožničinih odgovorov in vsiljeval svojo različico dogodkov. Vsekakor je bilo treba obrambi dovoliti nekaj svobode glede izpodbijanja zanesljivosti in verodostojnosti pritožnice ter razkrivanja mogočih neskladnosti v njenih izjavah. Vendar Sodišče meni, da se navzkrižno zaslišanje ne sme uporabljati kot sredstvo zastraševanja ali poniževanja prič. V zvezi s tem še meni, da nekatera izmed vprašanj in pojasnil X, ki so brez dokazov napeljevala k temu, da je bila pritožnica sposobna jokati na namig zaradi manipuliranja z ljudmi, da je bilo mogoče omiliti njeno stisko z večerjo z njim ali da mu je zaupala svojo željo vladati moškimi, niso služila samo napadom na verodostojnost pritožnice, temveč so pomenila umazati njen značaj.

109. Sodišče meni, da je bila prva in najpomembnejša dolžnost predsedujočega sodnika zagotoviti varovanje ustreznega spoštovanja osebne integritete pritožnice na sojenju. Po njegovem mnenju je občutljivost položaja, v katerem je pritožnico neposredno, podrobno in obširno zaslišal človek, ki ga je obtožila spolnega napada nanjo, od predsedujočega sodnika zahtevala, da bi nadziral obliko in vsebino vprašanj in pripomb X ter po potrebi posegel vmes. Dejansko iz zapisnika o zaslišanju izhaja, da je predsedujoči sodnik obdolžencu X prepovedal postavljanje nekaterih

vprašanj, ki so bila nepomembna za zadevo. Vendar Sodišče meni, da so žaljiva podtikanja X v zvezi s pritožnico prav tako preseгла meje še dopustnega, da bi se omogočila izpeljava učinkovite obrambe, in spodbudila potrebo po podobnem odzivu. Ob upoštevanju sicer širokega obsega navzkrižnega zaslišanja, ki ga je bil deležen X, okrnitev njegovih osebnih pripomb po mnenju Sodišča ne bi neupravičeno omejila njegove pravice do obrambe. Bi pa tak poseg ublažil, kar je bila očitno boleča izkušnja za pritožnico (glej 37. in 38. odstavek zgoraj).

110. Vrh tega v zvezi s trditvijo pritožnice, da bi bilo treba iz postopka izločiti M., zagovornika X, ker se je pritožnica z njim posvetovala o spolnih napadih nanjo, še preden je bila policija obveščena o zadevi, Sodišču ni treba ugibati, ali in če ter v kakšnih vlogah sta se pritožnica in M. poznala pred sojenjem, saj je to naloga domačih organov. Vendar se zdi, da v skladu z domačo zakonodajo možnost predhodnega neformalnega posvetovanja med pritožnico in M. ni sprožila vprašanja o nasprotju interesov, kar bi lahko pripeljalo do njegove izločitve iz postopka (glej 29., 31. in 40.–42. odstavek zgoraj). Zato je ob ugotovitvi, da pritožnica ni navedla nobenega zakonskega razloga za izločitev M., Okrožno sodišče v Mariboru njen predlog zavrnilo.

111. Kljub temu se ob domnevi, da je bila pritožničina trditev resnična, Sodišče ne more izogniti mnenju, da je negativni psihološki učinek kot posledica navzkrižnega zaslišanja s strani M. bistveno presegel občutenje strahu, ki bi ga pritožnica doživela, če bi jo zaslišal drug odvetnik. Glede na navedeno gre za vidik, ki ne bi smel ostati v celoti neupoštevan pri odločanju, ali bi bilo treba M. izločiti iz postopka. Poleg tega želi Sodišče v splošnejšem smislu dodati, da bi bilo treba vse informacije, ki bi jih M. v vlogi odvetnika lahko pridobil od pritožnice tudi brez pooblastila o pravnem zastopanju, obravnavati kot zaupne in se ne bi smele uporabljati v korist osebe z nasprotnimi interesi v isti stvari. Zato Sodišče ugotavlja, da domača zakonodaja o izločitvi zagovornika ali način, na katerega je bila uporabljena v obravnavanem primeru, ni dovolj upoštevala interesov pritožnice.

112. Na koncu se je pritožnica pritožila, da jo je B., izvedenec za ginekologijo, ki je imel nalogo ugotoviti, ali je imela spolni odnos v obravnavanem času, silil v odgovore na nekatera vprašanja, ki niso bila povezana z njegovo nalogo. V zvezi s tem Sodišče meni, prvič, da mora osebna integriteta žrtev kaznivih dejanj v kazenskem postopku že zaradi narave položaja uživati predvsem varstvo javnih organov, ki vodijo postopek. V tem pogledu še meni, da morajo pristojni organi zagotoviti, da tudi drugi udeleženci v postopku, ki so pozvani, da pomagajo pri preiskavi ali v procesu odločanja, obravnavajo žrtve in druge priče med postopkom dostojanstveno in da jim ne povzročajo nepotrebnih težav. V zvezi s to zadevo velja pripomniti, da ne glede na status B. v postopku vlada ni oporekala temu, da bi država lahko nosila odgovornost za njegovo ravnanje. Sodišče ne vidi razloga, da bi razsodilo drugače, in pripominja, da je

izvedenca imenoval in sporni pregled odredil preiskovalni sodnik pri opravljanju svojih sodnih pristojnosti.

113. Sodišče v zvezi z zaslišanjem pritožnice s strani B. še pripominja, da jo je slednji postavil pred ugotovitve policije in ortopedska poročila ter jo izpraševal, zakaj se sama ni odločneje branila (glej 22. odstavek zgoraj), pri tem pa se loteval vprašanj, ki vsekakor niso bila povezana z vprašanjem, za katero je bil poklican, da ga preuči. Po mnenju sodišča so vprašanja in pripombe B. ter pravne ugotovitve, ki jih je dal v svojem strokovnem mnenju, presegle obseg njegove naloge in hkrati njegovega zdravniškega znanja. Poleg tega ni videti, da je bil B. usposobljen za opravljanje razgovorov z žrtvami spolnih zlorab; zato je težko razpoznati, čemu je služil njegov nastop v zadevah, ki spadajo v pristojnost kazenskega pregona in pravosodnih organov. In še pomembnejše, kot je trdila pritožnica, je bilo, da je bila postavljena v obrambni položaj, kar je po mnenju Sodišča po nepotrebnem okrepilo stresnost kazenskega postopka.

114. Sodišče se zaveda, da so domači organi in zlasti sodnik, ki je vodil sojenje v obravnavani zadevi, imeli občutljivo nalogo uravnovežiti nasprotujoče si interese in zagotoviti učinkovito uresničevanje pravic obdolženca do pravne pomoči ter zaslihanje obremenilnih prič proti njemu. Res je tudi, da je bilo sprejetih več ukrepov za preprečitev nadaljnjih bolečih travmatskih izkušenj pritožnice. Njena izjava pred preiskovalnim sodnikom je bila dana v nenavzočnosti obdolženca in njegovega zagovornika, javnost je bila izključena iz obravnave in obdolženec odstranjen iz sodne dvorane med njenim pričanjem (glej 18., 29., 31. in 34. odstavek zgoraj). Zaradi stresa pritožnice so bile med njenim pričanjem in navzkrižnim zaslišanjem sodne obravnave večkrat prekinjene za nekaj minut ali preložene na drug datum (glej 31., 37. in 38. odstavek zgoraj). Poleg tega je predsedujoči sodnik obdolženca opozarjal na ponavljajoča se vprašanja med navzkrižnim zaslišanjem in mu prepovedal postavljanje nekaterih od njih (glej 36. odstavek zgoraj). Kljub temu so bili predhodno razmerje med pritožnico in obdolžencem, intimna narava stvari in pritožničina mladost – ob domnevnih spolnih napadih je bila mladoletna – po mnenju Sodišča posebno občutljive točke, ki so zahtevale ustrezno pretanjen pristop organov glede vodenja kazenskega postopka v obravnavani zadevi. Ob upoštevanju skupnega učinka zgoraj preučenih dejavnikov, ki so škodljivo prizadeli osebno integriteto pritožnice, (glej 107.–113. odstavek zgoraj), Sodišče meni, da so bistveno presegle raven nelagodja, ki je lastno žrtvam domnevnih spolnih napadov pri navajanju dokazov, in jih zato ni mogoče upravičiti na podlagi zahtev poštenega sojenja.

115. Zato Sodišče meni, da način, na katerega je bil voden kazenski postopek v obravnavani zadevi, pritožnici ni zagotovil potrebnega varovanja, da bi se vzpostavilo ustrezno ravnotežje med njenimi pravicami

in interesi, ki jih zagotavlja 8. člen, ter pravicami do obrambe X, ki jih zagotavlja 6. člen konvencije.

116. Iz navedenega izhaja, da je bil kršen 8. člen konvencije.

II. UPORABA 41. ČLENA KONVENCIJE

117. 41. člen konvencije določa:

»Če Sodišče ugotovi, da je prišlo do kršitve konvencije ali njenih protokolov, in če notranje pravo visoke pogodbenice dovoljuje le delno zadoščenje, Sodišče oškodovani stranki, če je potrebno, nakloni pravično zadoščenje.«

A. Škoda

118. Pritožnica je zahtevala 30.000 evrov (EUR) za nepremoženjsko škodo z utemeljitvijo, da so spolni napadi in sekundarna viktimizacija, ki jo je prestala v kazenskem postopku, hudo prizadeli njeno duševno zdravje ter ji povzročili duševno trpljenje in stiske. Pritožnica je navedla, da je med postopkom trpela zaradi depresij, vznemirjenosti in pomanjkanja zbranosti, kar je zahtevalo psihiatrično pomoč; na zaslišanja je prihajala celo v spremstvu psihiatra. Poleg tega jo je pozneje prizadela še multipla skleroza.

119. Vlada je zavzela stališče, da pritožnica ni dokazala vzročne zveze med svojimi zdravstvenimi težavami in domnevnimi kršitvami konvencije. Poleg tega je trdila, da če bi Sodišče ugotovilo kršitev pritožničinih pravic po konvenciji in ji dodelilo pravično zadoščenje, je pri tem treba upoštevati, da je pritožnica že prejela denarno odškodnino v znesku 1.080 evrov (EUR) od države zaradi kršitve svoje pravice do sojenja v razumnem roku.

120. Ob upoštevanju zdravniškega potrdila, ki ga je psihiater izdal pritožnici v letu 2010, je psihološke stiske, ki jih je doživela v tem obdobju, vsaj deloma mogoče pripisati kazenskemu postopku v zadevi, ki mu je, kot je ugotovilo Sodišče, primanjkovalo učinkovitosti in je nesorazmerno posegel v osebno integriteto pritožnice. Zato Sodišče meni, da bi bilo treba pritožnici iz tega razloga dodeliti nekaj odškodnine za nepremoženjsko škodo. Vseeno pa navaja, da domača sodišča niso ugotovila, da bi bile pritožničine trditve o spolnih napadih potrjene. Sodišče tudi ne more ugibati o tem, ali bi bil izid domačih postopkov drugačen, če konvencija ne bi bila kršena. Zato v skladu z navedenim meni, da pritožnici v zvezi s tem zahtevkom ni mogoče dodeliti odškodnine.

121. Kar zadeva ugovor vlade, da je bila pritožnici na državni ravni prisojena odškodnina, je res, da je od države prejela 1.080 evrov (EUR) zaradi predolgega trajanja kazenskega postopka v zadevi. Toda ker ni razvidno, da bi izvensodna poravnava zajela tudi pozitivne obveznosti države po 3. členu (glej 83. odstavek zgoraj) in ta dodelitev odškodnine posledično ni vplivala na status pritožnice kot žrtve v skladu s to določbo (glej *a contrario*, *W. proti Sloveniji*, navedena zgoraj, 91. odstavek), te

odškodnine ni mogoče upoštevati pri določanju višine odškodnine, dodeljene v skladu z 41. členom za kršitve, ki jih ugotovi Sodišče.

122. Po načelu pravičnosti Sodišče prisodi pritožnici 9.500 evrov (EUR) za nepremoženjsko škodo.

B. Stroški in izdatki

123. Pritožnica je zahtevala tudi 7.462,50 EUR, povečano za DDV (20 %), v skupnem znesku 8.955 EUR za stroške in izdatke, ki so nastali v postopku pred Sodiščem.

124. Vlada je temu nasprotovala s trditvijo, da je bil zahtevek nesorazmerno visok v primerjavi z zneski, ki se v skladu z domačim Zakonom o odvetniški tarifi zaračunavajo v zvezi s stroški postopka na Sodišču v Strasbourgu. Najvišji znesek, ki ga določa tarifa za zadevne postopke, je znašal 2.625 evrov (EUR), če je bila na Sodišču opravljena obravnava, in 1500 evrov (EUR), če obravnave ni bilo.

125. V skladu s sodno prakso Sodišča je pritožnik upravičen do povrnitve stroškov in izdatkov le, če dokaže, da so dejansko nastali in bili neizogibni ter da je njihov znesek razumen. Sodišče v tej zadevi ob upoštevanju razpoložljivih dokumentov in zgoraj navedenih meril meni, da je upravičeno priznati znesek 4.000 EUR, brez DDV, za stroške, nastale v postopku pred Sodiščem. Glede zahteve, da se znesek poveča za stopnjo DDV, Sodišče ponovno poudarja, da čeprav so stroški in odhodki pogosto predmet davka na dodano vrednost, ki ga državi plačajo odvetniki, prevajalci in drugi strokovnjaki, se davek kljub temu zaračuna pritožnikom in ga ti na koncu plačajo. Pritožnike je treba zavarovati pred to dodatno dajatvijo. Zgolj zato Sodišče v izreku sodb nalaga, da je vsak davek, ki se lahko zaračuna pritožniku, treba dodati zneskom, ki so mu prisojeni iz stroškov in izdatkov (glej *Kurić in drugi proti Sloveniji* (pravično zadoščenje) [VS], št. 26828/06, 127. odstavek, ESČP 2014; in *Jehovove priče proti Franciji* (pravično zadoščenje), št. 8916/05, 37. odstavek, 5. julij 2012).

C. Zamudne obresti

126. Po mnenju Sodišča je primerno, da zamudne obresti temeljijo na mejni posojilni obrestni meri Evropske centralne banke, ki se ji dodajo tri odstotne točke.

IZ TEH RAZLOGOV SODIŠČE

1. soglasno *razglaša*, da je pritožba sprejemljiva;

2. soglasno *razsoja*, da je bil kršen 3. člen konvencije, ker organi tožene države niso zagotovili takojšnje preiskave in sodnega pregona v zvezi s pritožnično ovadbo spolne zlorabe;
3. *razsoja* s šestimi glasovi proti enemu, da je bil kršen 8. člen konvencije, ker organi tožene države v kazenskem postopku v zvezi s spolno zlorabo nad pritožnico niso zaščitili njene osebne integritete;
4. soglasno *razsoja*,
 - (a) da mora tožena država pritožnici v treh mesecih od dne, ko postane sodba v skladu z drugim odstavkom 44. člena konvencije dokončna, plačati ta zneska:
 - i) 9.500 EUR (devet tisoč petsto evrov) za nepremoženjsko škodo in morebitni davek;
 - ii) 4.000 EUR (štiri tisoč evrov) za stroške in izdatke ter morebitni davek, obračunan pritožniku;
 - (b) da se za navedena zneska od dneva poteka treh mesecev do plačila obračunajo linearne obresti na zneska po stopnji, ki je enaka stopnji mejne posojilne obrestne mere Evropske centralne banke, za vse zamujeno obdobje z dodanimi tremi odstotnimi točkami;
5. soglasno *zavrača* preostali del zahtevka pritožnice za pravično zadoščenje.

Sestavljeno v angleškem jeziku in 28. maja 2015 poslano v skladu z drugim in tretjim odstavkom 77. člena Poslovnika Sodišča.

Claudia Westerdiek
sodna tajnica

Mark Villiger
predsednik

Skladno z drugim odstavkom 45. člena konvencije in drugim odstavkom 74. člena Poslovnika Sodišča je tej sodbi priloženo ločeno mnenje sodnice G. Yudkivske.

M. V.
C. W.

DELNO ODKLONILNO LOČENO MNENJE SODNICE YUDKIVSKE

Medtem ko v celoti sprejemam stališče večine, da je preiskava glede pritožbe pritožnice zaradi spolne zlorabe trajala predolgo, kar je kršitev 3. člena, se ne morem strinjati, da je bil v tej zadevi kršen tudi 8. člen.

Zadeva se nanaša na pravično ravnotežje, ki ga je treba doseči med interesi obrambe v kazenskem postopku in interesi žrtve, pozvane k pričanju. Po skrbni preučitvi razpoložljivega gradiva v tej zadevi bi po mojem mnenju mednarodno sodišče težko predlagalo take dodatne ukrepe, ki bi jih še lahko sprejel predsedujoči sodnik, da bi zavaroval interese pritožnice v obsegu, ki ne bi kršil pravic do poštenega sojenja obdolženca.

V skladu z 8. členom je to Sodišče preučilo več zadev, ki so jih sprožile žrtve posilstva in v katerih pristojni organi niso izpolnili svojih pozitivnih obveznosti, da bi opravili učinkovito preiskavo domnevnih spolnih zlorab (glej, med najbolj nedavnimi primeri, zadevi *C. A. S. in C. S. proti Romuniji* in *D. J. proti Hrvaški*, z nadaljnjimi sklici¹); vendar samo vprašanja zaslišanja med sodnim postopkom pred tem še ni tako podrobno preučilo.

Poleg tega je v svoji inovativni sodbi v zadevi *M. C. proti Bolgariji*² Sodišče navedlo, da je bila v okoliščinah te zadeve njegova naloga omejena na »preučit[ev], ali so izpodbijana zakonodaja in praksa ter njuna uporaba v omenjeni zadevi, v kombinaciji z domnevnimi pomanjkljivostmi preiskave, vsebovale tako pomembne napake, da so kršile pozitivne obveznosti tožene države po 3. in 8. členu konvencije ... Sodišče [se ni] ukvarjalo z navedbami napak ali posamičnimi opustitvami dejanj v preiskavi ...«

Kljub temu je Sodišče v tej zadevi grajalo organe, ker niso »raziskali vseh dejstev in sprejeli odločitve na podlagi presoje vseh drugih okoliščin ...« (glej 181. odstavek sodbe v zadevi *M. C.*). V obravnavani zadevi se nasprotno temu zdi, da so bili domači pravosodni organi grajani, ker niso prepovedali vprašanj, ki bi morda utegnili dodatno osvetliti okoliščine zadeve.

Dejavni odvetniki prav dobro vedo, kako težak je uspešen kazenski pregon primerov posilstev, in to iz več razlogov – ta kazniva dejanja imajo le redko priče, primanjkuje potrditvenih materialnih dokazov, očitne so težave pri dokazovanju obtožbe itd.

Zato kazenski pregon teži k močnemu zanašanju na pričanje žrtev, ki je pogosto glavni razlog za obsodbo. Edina obrambna taktika obdolženca v takih primerih je ovržba resničnosti žrtvinih izjav in izpodbijanje njene verodostojnosti. Zato ni presenetljivo, da so vprašanja, ki jih postavi obdolženec, lahko preveč intimna in nadležna – prav zato, da bi sodnik

¹ Št. 26692/05, 20. marec 2012 in št. 42418/10, 24. julij 2012.

² Št. 39272/98, ESČP 2003-XII.

lahko opazoval obnašanje žrtve v navzkrižnem zasliševanju. V tem je pravo bistvo pravice obdolženca, da zasliši obremenilne priče.

Pred približno 120 leti je Vrhovno sodišče ZDA »glavni namen« klavzule o soočenju opredelilo kot »preprečevanje dajanja izjav ali *ex parte* zapriseženih pisnih izjav ... ki se uporabljajo proti zaporniku namesto osebnega zaslišanja in navzkrižnega zaslišanja priče, pri katerih ima obtoženec možnost ne le, da preizkusi spomin in izpraša vest priče, temveč da jo prisili iz oči v oči stopiti pred poroto, tako da jo porotniki lahko vidijo in po njenem obnašanju glede nastopa in načina pričanja presodijo o tem, ali je vredna, da se ji verjame, ali ne«¹.

Pravica do soočenja ima dolgo in bogato zgodovino, ki sega do rimskega prava ter se je obširno razvila v sistemih običajnega prava, v katerih njeno bistvo leži v prepričanju, da »[j]e vedno težje lagati osebi 'v obraz' kot 'za hrbtom'« in »tudi če se pove laž, je ta pogosto povedana manj prepričljivo«. To je pojasnil sodnik Antonin Scalia v sodbi Vrhovnega sodišča ZDA *Coy proti Iowi*², ki je v tem pogledu nosilna. V tej sodbi je sodnik Scalia začrtal zgodovino pravice do soočenja kot »srečanje iz oči v oči«, prikazano v Shakespearovem Rihardu II.:

»Shakespeare je opisal osnovni pomen soočenja, ko je Rihardu Drugemu položil v usta:

'Potem pa ju pokličite pred nas – iz oči v oči, in namrščenih obrvi bomo sami slišali tožnika in obtoženca prosto govoriti.'³«

Sklenil je s tem, da »je nekaj globokega v človeški naravi, ki soočenje iz oči v oči med obtožencem in tožnikom šteje kot 'bistveno za pošteno sojenje v kazenskem postopku'«. V zadevi *Kalifornija proti Greenu* je pravica do soočenja opisana kot »najboljše pravno orodje, ki je bilo kadar koli iznajdeno za odkrivanje resnice«⁴.

V nasprotju z Ustavo ZDA konvencija ne zagotavlja pravice do soočenja iz oči v oči med obtožencem in žrtvijo. Vendar je Sodišče v mnogih zadevah, tudi povezanih s spolno zlorabo mladoletnikov, ugotovilo, da zagotovila poštenega sojenja niso bila spoštovana, če obdolženec v nobeni fazi postopka ni imel možnosti postavljanja vprašanj domnevni žrtvi (kot enega novejših primerov glej zadevo *Vronchenko proti Estoniji*⁵). Cilj zagotovila iz točke d tretjega odstavka 6. člena konvencije je enak – pomagati sodišču pri opazovanju obnašanja priče v navzkrižnem zaslišanju. Namen te določbe ni samo zaščita interesov obrambe; sodstvu je v pomoč tudi splošnejši način – pomaga pri ugotavljanju resnice, saj vprašanja obrambe ne samo omogočajo preizkus verodostojnosti prič, temveč

¹ *Mattox proti Združenim državam*, 156 U. S. 237, 242–43 (1895).

² 487 US 1012, 1016 (1988).

³ *Rihard II.*, I. dejanje, I. prizor

⁴ 399 US 149 (1970).

⁵ Št. 59632/09, 18. julij 2013.

osvetljujejo nadaljnje elemente, povezane z dejstvi, ki bi bili lahko pomembni za ugotovitve sodišča¹. Po mojem mnenju večina v obravnavani zadevi ni upoštevala te bistvene sestavine pravice obdolženca do zaslišanja ključne obremenilne priče.

V obravnavani zadevi je bila pritožnica domnevna žrtev spolnega napada, kar je eno od najhujših kaznivih dejanj proti človekovi telesni nedotakljivosti in dejanje, ki žrtvi povzroči globoke travmatične posledice. Sodeč po trditvah velja, da »je [r]azen umora kaznivo dejanje posilstva najskrajnejši nasilni poseg, ki na žrtvi pusti najhujše telesne in duševne posledice«². Samoumevno je tudi, da sodni postopek pomeni dodatno travmatično izkušnjo za žrtev posilstva, zlasti za mladoletne osebe. Zato je očitno, da so ugotovitve o zagotavljanju zadostnega duševnega ugodja žrtvi pomembne in da v nekaterih primerih lahko odtehtajo pravico obtoženca do soočenja.

Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta (2012/29/EU) o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj določa, da morajo biti za najranljivejše žrtve predvideni ukrepi, vključno z »ukrepi, ki omogočajo izogniti se odvečnim vprašanjem o žrtvinem zasebnem življenju, ki niso povezana s kaznivim dejanjem« in »ukrepi, ki omogočajo potek zaslišanja brez prisotnosti javnosti« (23. člen, točki c in d 2. odstavek).

Drugi mednarodni dokumenti o varstvu žrtev, vključno z dokumenti, navedenimi v sodbi, poleg osredotočanja na pravice v kazenskem postopku poudarjajo pomen pravice do obrambe. Nesporno je, da je popolno žrtvovanje pravice obtoženca, zato da bi se zagotovilo duševno ugodje žrtve, korak proti napačni odločitvi.

V obravnavani zadevi velja omeniti, da čeprav so se domnevni dogodki zgodili, ko je imela pritožnica 14–15 let starosti, je sodni postopek potekal pet ali šest let pozneje, ko lahko rečemo, da ji, prvič, njena travma ni več tako močno ležala na duši kakor takoj po dogodku in, drugič, da je takrat že bila odrasla oseba. Zato je težko trditi, da je bila še posebno ranljiva med zaslišanjem na sodišču.

Poleg tega je najpomembnejše, da je zaslišanje pritožnice potekalo ob izključitvi javnosti (glej zgoraj omenjeno direktivo). In še, Sodišče je ugodilo njenim zahtevam, da se X med njenim zaslišanjem umakne iz sodne dvorane. Kot je ugotovila tudi večina, je predsedujoči sodnik X-u prepovedal postavljanje nekaterih vprašanj, za katera je menil, da so nepomembna v zadevi. Kaj več bi še lahko storil sodnik za zavarovanje pritožničinih pravic, medtem ko je še vedno imel možnost oceniti njeno verodostojnost?

¹ Stefan Trechsel, *Human Rights in Criminal Proceedings*, Oxford University Press, 2005, str. 293.

² Janet L. Barkas, *Victims*, New York: Scribner's, 1978.

Večina meni, da je »bil večji del vprašanj X razvidno osebne narave« (glej 107. odstavek sodbe). Popolnoma soglašam s to ugotovitvijo in le stežka bi si lahko zamislila katero koli vprašanje neosebne narave, ki bi ga obtoženec, ki se ima za nedolžnega, postavil žrtvi, za katero je prepričan, da ga hoče onečastiti. Nekatero opazke X so resnično imele za cilj predstaviti negativne poteze značaja pritožnice, vendar jih večina opredeljuje kot »žaljiva podtikanja«, ki presegajo »meje tistega, kar je še mogoče dopustiti z namenom, da bi se obtožencu omogočila izpeljava učinkovite obrambe«. Očitno je, da je bil cilj teh pripomb izpodbijati verodostojnost pritožnice in sodniku omogočiti opazovanje njenega obnašanja med izzivalnim zasliševanjem – kar je spet bistvo vsakega soočenja v sodni dvorani.

Seveda je način, na katerega je X gradil svojo obrambo, prinesel dodaten stres pritožnici, ki je bila že močno travmatizirana. Vendar se ta položaj bistveno razlikuje od zadeve *Brandstetter proti Avstriji*¹, na katero se sklicuje večina, saj je v tem primeru pritožnik med postopkom proti njemu zaradi ponarejanja vina (kaznivo dejanje, za katero bi bil kaznovan le z globo in ki je načelno neprimerljivo z obtožbo posilstva) namerno in lažno obtožil kaznivega dejanja nekega uradnika, da bi manipuliral z dokazi, pri čemer je slednjega izpostavil tveganju disciplinskih sankcij. V obravnavani zadevi so bila »žaljiva podtikanja«, na primer opazke, da je »bila pritožnica sposobna jokati na namig zaradi manipuliranja z ljudmi, da je bilo mogoče omiliti njeno stisko z večerjo z njim ali da mu je zaupala svojo željo vladati moškim«, večinoma vrednostne sodbe, ki jih ni mogoče primerjati s, po prepričanju X, lažno obtožbo spolne zlorabe. Stopnja poseganja v zasebno življenje neke osebe, ki jo predstavljajo zgoraj navedene opazke, in obtožbe storitve hudega kaznivega dejanja je neprimerljiva. Zato se ne morem strinjati z ugotovitvijo, da so nekatera vprašanja X prestopila dopustne meje obrambe, glede na to, da mu je šlo za čast in svobodo.

Poleg grajanja načina, na katerega je bilo izpeljano soočenje med pritožnico in X, večina domačim pravosodnim organom očita neizločitev iz postopka X-ovega zagovornika M., ki naj bi se domnevno nekajkrat predhodno in neformalno posvetoval s pritožnico. To ni bilo dokazano, vendar »ob domnevi, da je bila pritožničina trditev resnična« je večina odločila, da bi se pritožnica duševno bolje počutila, če bi jo navzkrižno zaslišal kakšen drug odvetnik. Ponovno, če bi bilo to res tako, bi pritožnica do svojega boljšega ugodja prišla na račun X-ove pravice do obrambe z uporabo pravne pomoči po njegovi izbiri. Večina je tudi navedla, povsem *in abstracto*, »da bi bilo treba vse informacije, ki bi jih M. v vlogi odvetnika lahko pridobil od pritožnice ..., obravnavati kot zaupne in se ne bi smele uporabljati v korist osebe z nasprotnimi interesi v isti stvari«. V spisu ni dokazov o nasprotnem.

¹ Sodba z dne 28. avgusta 1991, serija A, št. 211.

Na koncu večina graja zaslišanje pritožnice s strani ginekologa B., namreč da jo je slednji »postavil pred ugotovitve policije in ortopedska poročila ter jo izpraševal, zakaj se sama ni odločneje branila« ter se pri tem »loteval vprašanj, ki vsekakor niso bila povezana z vprašanjem, za katero je bil poklican, da ga preuči« (glej 113. odstavek sodbe). Treba je pripomniti, da je B. vsekakor imel nalogo »ugotovi[ti] verjetnost spolnega odnosa« (glej 22. odstavek) in da je moral oceniti, ali je bilo njeno pričanje zanesljivo z medicinskega stališča. Ker je bila deviška kožica pritožnice nedotaknjena in X ne bi mogel uporabiti svoje leve roke, da bi strl njen upor, ni mogoče reči, da so bila vprašanja B. popolnoma nepomembna za poročilo, ki ga je moral predstaviti.

Glede na zgoraj navedeno in ob upoštevanju dejstva, da v primerih, kakršen je obravnavani, odsotnost celovite podobe sojenja poziva mednarodnega sodnika k samoomejevanju, sem glasovala za ugotovitev, da kršitve 8. člena ni bilo.